

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 และภายในปี พ.ศ. 2574 สังคมไทยจะถูกยกระดับเป็น สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (aged society) โดยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุถึง 20 เปอร์เซ็นต์ต่อประชากรทั้งหมด ดังนั้นเพื่อเป็นการเท่าทันต่อสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ การบัญญัติกฎหมายเป็นทางแก้ปัญหาหนึ่งในจัดวางระบบระเบียบที่สอดคล้องกับบริบทใหม่ของผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ กลไกต่าง ๆ ในการรับมือสังคมผู้สูงอายุและให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานต่อได้โดยพิจารณาจากความแข็งแรงทางร่างกาย ศักยภาพในการทำงาน เพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้สูงอายุ ฉะนั้น ในการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างแรงงานผู้สูงอายุ ดังกล่าวต่อไปในบทนี้ จึงได้กำหนดการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องออกเป็น 5 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
2. แนวคิดสวัสดิการสังคม
3. นโยบายและแผนรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย
4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
5. แนวคิด และแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจ้างแรงงาน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

อายุขัยเฉลี่ยของประชากรมนุษย์ในปัจจุบันเพิ่มมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงเริ่มตั้งแต่บุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณแตกต่างไปจากวัยหนุ่มสาว สำหรับการกำหนดช่วงแห่งการเข้าถึงวัยผู้สูงอายุนั้น ได้มีนักวิชาการกำหนดความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้โดยเริ่มจากความหมายตามพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า ชรา หมายถึง แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม แต่คำนี้ไม่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้สูงอายุและนักวิชาการ เพราะถ้อยคำดังกล่าวให้ความรู้สึกหดหู ่ถดถอยสิ้นหวัง ต่อมา ในที่ประชุมคณะผู้อาวุโส ในปี 2506 โดยมี พล.ต.ต.หลวงอรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร ประธานในที่ประชุม ได้บัญญัติ คำว่า ผู้สูงอายุ ขึ้นเพื่อทดแทน โดยมีที่มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Elderly หรือ Ageing เนื่องจากที่ประชุมคณะผู้อาวุโส มองว่าความแก่ หนุม ชรา ไม่มีเครื่องวัดและเครื่องชั่งคั้น จึงไม่สมควรใช้คำว่า ชรา จึงได้กำหนดใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” ขึ้นแทน ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2512 จนถึงปัจจุบัน และให้คำนิยามของผู้สูงอายุว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีความเสื่อมของร่างกายตามสภาพ มีกำลังถดถอย เชื่องช้า สมควรได้รับการช่วยเหลืออุปการะแต่มาด้วยวัยวุฒิและประสบการณ์ อันถือเป็นการให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุด้วย (พระสุรชัย อยู่สาโก, 2550)

นอกจากนี้ คำว่า “ผู้สูงอายุ” ยังปรากฏบนเวทีองค์การสหประชาชาติครั้งแรก ซึ่งได้จัดการประชุมสมัชชาโลกเรื่องผู้สูงอายุ (World Assembly on Aging : WAA) เมื่อ ปี 2525 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย โดยให้ความหมายคำว่า “ผู้สูงอายุ” คือ บุคคลทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (สุรกุล เจนอบรม, 2541) นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ให้ความหมายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป และมีสัญชาติไทย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความหมายของผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยหลังเกษียณอายุการทำงาน โดยยึดตามเกณฑ์ปฏิทินขององค์การระหว่างประเทศเป็นมาตรฐานสากล จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกายไปในทางที่เสื่อมถอย อีกทั้งต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุประสบกับปัญหาการดำรงชีพ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมถึงด้านเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดูแลทั้งจากครอบครัวลูกหลาน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และในการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุสามารถแบ่งมิติการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 มิติ ดังนี้คือ

1) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Changes)

ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงความเสื่อมถอยอย่างถดถอยลงทุกระบบในร่างกาย ผิวหนังจะบอบบางลง เหี่ยวยุบ สิวมักเกิดจุดต่างขาว หรือตกกระคันตามผิวหนัง เนื่องจากผิวหนังแห้ง เส้นเลือดฝอยแตกง่าย ทำให้เกิดรอยฟกช้ำตามตัวได้ง่าย การระบายความร้อนไม่ดี ผมนขนเปลี่ยนเป็นสีขาวมีจำนวนลดน้อยลง หลอดรูปร่างง่าย การเคลื่อนไหวและความคิดเชื่องช้า สมองสั่งการช้า จำเรื่องใหม่ได้น้อยลง ประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น สายตาเสื่อมมองเห็นไม่ชัด หูตึง การรับกลิ่นลดน้อยลง ระบบทางเดินหายใจเสื่อมลง กล้ามเนื้ออ่อนแรง กระดูกเสื่อมไม่แข็งแรงมักหักง่าย บางรายที่กระดูกหลังเสื่อมมากจะมีลักษณะหลังโก่ง ระบบย่อยอาหาร การขับถ่ายลดลง การรับรู้ของลิ้นลดลงมีผลให้เบื่ออาหาร ท้องอืดและท้องผูก ระบบหัวใจและหลอดเลือดเสื่อมระบบภูมิคุ้มกันทำงานลดลง ระบบทางเดินหายใจเสื่อมลง ระบบไหลเวียนเลือดน้อยลง ทำให้เลือดข้นมากขึ้น หลอดเลือดแข็งตัวมากขึ้น ทำให้หัวใจสูบฉีดเลือดแรงขึ้น ในขณะที่ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อหัวใจลดลงทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย อาทิ โรคหัวใจล้มเหลว โรคความดันโลหิตสูง ตับและไตขับถ่ายของเสียออกจากร่างกายช้า ฮอรโมน ต่อผลผลิตฮอรโมนต่าง ๆ เสื่อมไป มีผลให้ปริมาณฮอรโมนที่สำคัญต่อร่างกายลดลง ก่อให้เกิดโรคหลายโรคตามมา เช่น เบาหวาน โรคไตเรื้อรัง โรคเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ โรคติดเชื้อต่าง ๆ ซึ่งความเสื่อมจะเกิดขึ้นกับบุคคลไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์ เพศ อาชีพ การดูแลสุขภาพในแต่ละคน อาหาร สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวผู้สูงอายุ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่อ่อนแอความสามารถในการช่วยเหลือหรือดูแลตนเองก็ลดลงไป ซึ่งเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การเจ็บป่วยของผู้สูงอายุทั้งสิ้น

2) การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Changes)

การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ร่างกายเสื่อมลง บางรายก็พบกับความสูญเสียบุคคลใกล้ชิดในช่วงนี้ และอีกส่วนมาจากสถานภาพบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงถูกตัดลดทอนลงเพราะความสูงอายุ หรือการเกษียณอายุ สำหรับการเปลี่ยนแปลงในด้านนี้ ผู้สูงอายุมักมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพไปตามความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งเกิดจากการรับรู้ในเรื่องของอายุ และการยอมรับของสังคม ซึ่งผู้สูงอายุมักรู้สึกว่ามันเป็นที่ต้องการของผู้ที่อ่อนวัยกว่า และ

รู้สึกว่าการตนเองอ่อนไหวง่าย รู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกขี้ขลาด หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย หายเร็ว เครียด คิดถึงแต่ตนเอง มีอารมณ์เศร้าบ่อย เบื่อหน่าย ท้อแท้ น้อยใจบ่อย ๆ ซึม แยกตัวออกตามลำพัง เหงา ร้องไห้ง่าย มักแสดงอาการหวั่นไหวลูกหลานมากขึ้น บางรายมีอาการจิตรุนแรง เช่น หูแว่ว ประสาทหลอน หลงผิด หวาดระแวง สับสนเวลาหรือสถานที่ (เรียกว่า หลง) กลางคืนจะไม่หลับนอน เดินวุ่นวาย ขับถ่ายเลอะเทอะ มีพฤติการณ์คล้ายทารกและอาการจะรุนแรงขึ้นหากสมองเสื่อมมาก ๆ ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความจำ ผู้สูงอายุจะมีการเรียนรู้ช้าลง มีความลำบากในเรื่องความจำระยะสั้น แต่การเรียกกลับความจำระยะยาวยังคงสูงอยู่ ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้สูงอายุยังมีมาก สุดท้ายในด้านสติปัญญาผู้สูงอายุ ปกติจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญาเสื่อมถอยลงเพียงเล็กน้อย หรือไม่เปลี่ยนแปลงเลย

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Changes)

เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุ ภาระหน้าที่และบทบาททางสังคมจะลดลง เนื่องจากข้อจำกัดทางร่างกายและการเกษียณอายุตามระบบการทำงาน ทำให้ผู้สูงอายุออกจากสังคมไป เพื่อนฝูงลดจำนวนลง รายได้ลดลง แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของประเทศจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครอบครัวจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้นทำให้เกิดความรู้สึก เหงา โดดเดี่ยว อีกทั้งการสูญเสียคู่ครอง เพื่อนฝูง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยวยิ่งขึ้น ความรู้สึกซึมเศร้า สิ้นหวัง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิต ผู้สูงอายุจะมีความคิดว่าตนเองไม่มีประโยชน์ สูญเสียคุณค่าเป็นภาระแก่ลูกหลาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เคยพึ่งพาตนเองได้หรือเป็นที่พึ่งให้แก่ครอบครัว กลับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับการช่วยเหลือจนรู้สึกที่ตัวเองเป็นภาระของสังคม และผู้อื่น ถ้าไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควรจากคนรอบข้างอาจถึงขั้นทำร้ายตนเองได้

จากการที่ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลายด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเสื่อมถอย ในด้านร่างกายจะมีความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ประสิทธิภาพการทำงานจะลดลงนำไปสู่การเจ็บป่วยด้านจิตใจ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านบุคลิกภาพและการรับรู้ จนเกิดความรู้สึกใจน้อย หวันไหว ไม่มั่นคง ส่งผลกระทบในด้านสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ด้านภาระหน้าที่และบทบาท ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยวเกิดภาวะซึมเศร้าที่ตามมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงส่งผลให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านการดำเนินชีวิตและเกิดความต้องการในด้านความมั่นคงของชีวิตที่แตกต่างกันไป จนอาจส่งผลกระทบต่อสังคมได้

จากคำจำกัดความของคำว่า ผู้สูงอายุ หรือวัยชราในแต่ละประเทศจะให้ความหมายที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับอายุเฉลี่ยในการทำงานหรือสภาพทางร่างกายของผู้สูงอายุ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ถือเกณฑ์อายุ 67 ปี กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ถือเกณฑ์อายุ 67 ปี เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม อายุมิได้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าใครเป็นผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุบางคนในวัย 60 ปี หรือ 65 ปี ก็ยังมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงและจิตใจที่เข้มแข็ง ขณะที่คนบางคนอายุน้อยกว่า แต่กลับมีสภาพร่างกายและจิตใจที่เสื่อมถอยมากกว่า แต่กระนั้นก็ดี แม้อายุจะมีได้เป็นเครื่องบ่งชี้แต่เพียงอย่างเดียวว่าคุณคนใดชราภาพ หรือสูงอายุ แต่อายุสามารถใช้มาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ทราบว่าบุคคลเข้าเกณฑ์ในการเป็นคนชราหรือผู้สูงอายุ อีก

ทั้งหากพิจารณาตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสากลขององค์การระหว่างประเทศ ก็ใช้อายุเป็นเกณฑ์ ในการกำหนดเริ่มต้นของการเป็นผู้สูงอายุเช่นกัน

สำหรับสังคมไทยสรุปความหมายของผู้สูงอายุได้ว่า หมายถึง คนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ตามเกณฑ์ของกฎหมายสำหรับปลดเกษียณอายุราชการและตามกฎหมายอื่น ๆ รวมทั้งจารีตประเพณี ซึ่งความหมายของผู้สูงอายุได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายค่อนข้างใกล้เคียงกัน

1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะสูงอายุ

การศึกษาภาวะการสูงอายุนั้นมีทฤษฎีที่อธิบายปรากฏการณ์ของภาวะสูงอายุในลักษณะของเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ

1) **ทฤษฎีทางชีววิทยา (Biological Theory)** เป็นทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุความชรา และกระบวนการทางชีววิทยาในวัยสูงอายุซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้

1.1) ทฤษฎีว่าด้วยคอลลาเจน (Collagen Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ สารที่เป็นส่วนประกอบของคอลลาเจน (Collage) และไฟบรัสโปรตีน (Fibrous Protein) จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและเกิดการจับตัวกันมาก ทำให้เส้นใยหดสั้นเข้าจนปรากฏเป็นรอยย่นมากขึ้น การจับตัวของเส้นใยจะมีมากในช่วงอายุ 30-50 ปี บริเวณที่มีการจับตัวสูง ได้แก่ ผิวหนัง กระดูก กล้ามเนื้อ และหัวใจ

1.2) ทฤษฎีว่าด้วยภูมิคุ้มกัน (Immunological Theory) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า เมื่ออายุมากขึ้นร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันได้ตามปกติลดลง พร้อมกับสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตนเองมากขึ้น ทำให้ร่างกายต่อสู้กับเชื้อโรคได้ไม่ดี เจ็บป่วยง่าย และภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองจะไปทำลายเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกาย โดยเฉพาะเข้าไปทำลายเซลล์ที่เจริญเต็มที่แล้วไม่มีการแบ่งตัวใหม่ เช่น เซลล์สมอง เซลล์กล้ามเนื้อหัวใจอันส่งผลให้หัวใจวายได้ง่าย

1.3) ทฤษฎีว่าด้วยการดูดซึมที่บกพร่อง (Deprivation Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายหลักการที่ว่า เมื่อคนมีอายุมากขึ้น จะมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความเสื่อมที่เกิดขึ้นที่ผนังเซลล์ของระบบต่าง ๆ ภายในร่างกาย เป็นผลให้การดูดซึมหรือการส่งผ่านออกซิเจน และสารอาหารต่าง ๆ ในหลอดเลือดไปสู่เซลล์ของอวัยวะต่าง ๆ ได้รับออกซิเจน และสารอาหารที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้อวัยวะต่าง ๆ เสื่อมลง

1.4) ทฤษฎีว่าด้วยการสะสม (Accumulation Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่าในน้ำเหลือง ของคนหรือสัตว์ที่สูงอายุมีการสะสมของสารบางอย่าง ซึ่งมีผลทำให้เซลล์หยุดการเจริญเติบโต และสารนี้ไม่พบในน้ำเหลืองของคนหรือสัตว์ที่มีอายุน้อย ซึ่งในปัจจุบันยังไม่สามารถสกัดสารดังกล่าวนี้ออกมาจากน้ำเหลืองได้ และยังไม่มีพบองค์ประกอบทางเคมี จากการทดลองจึงสรุปได้ว่า สารที่สะสมนี้มีผลแทรกแซงขบวนการเผาผลาญของเซลล์ ทำให้ประสิทธิภาพการซึมผ่านของผนังเซลล์ลดลง และทำให้การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ เสื่อมลงและเสียไปในที่สุด

2) ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theory) มีผู้เสนอแนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาผู้สูงอายุไว้ดังนี้

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุวัยต้น คือ อายุ 55-75 ปีและผู้สูงอายุวัยปลาย คือ 75 ปีขึ้นไป มีความแตกต่างกันทั้งลักษณะนิสัยและการปฏิสัมพันธ์ทางด้านจิตวิทยาสังคม โดยผู้สูงอายุมีการพัฒนา 3 ประการ คือ

2.1) ความสามารถในการแยกความแตกต่างของตนกับบทบาท ในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ความภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึกว่าคุณค่าขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่การทำงาน ในทางตรงกันข้าม เมื่อเกษียณอายุ บางคนจะมีความรู้สึกว่าคุณค่า แต่ถ้าความรู้สึกภาคภูมิใจและความมีคุณค่าในงานไม่ได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ที่เคยทำหลังเกษียณอายุความรู้สึกนั้นก็ยังคงมีอยู่ เช่น ผู้สูงอายุที่มีชอบปลูกต้นไม้ ภายหลังเกษียณอายุก็จะพึงพอใจในกิจกรรมที่ตนจะทำในสิ่งที่ต้องการแทนการประกอบอาชีพประจำ เป็นต้น

2.2) ความสามารถทางร่างกายมีความเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ถ้าผู้สูงอายุนึกถึงสภาพร่างกายที่ยังมีความแข็งแรงและยอมรับความสามารถทางร่างกายที่ลดลง พยายามปรับตัวให้เหมาะสมแล้วชีวิตจะพบพานแต่ความสุข แต่ถ้าผู้สูงอายุนึกถึงแต่ความถดถอยของร่างกายจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและความพอใจลดน้อยลง

2.3) การยอมรับว่าร่างกายของตนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ การยอมรับนี้ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับความตายโดยไม่รู้สึกลัว ในทางตรงกันข้ามคนที่ยึดติดกับสภาพร่างกายขณะที่อยู่ในวัยที่น้อยกว่า ก็พยายามยืดชีวิตไว้ให้ยาวนานที่สุดโดยไม่พึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ที่ยึดติดกับความตาย

3) ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Theory)

นักวิชาการได้เสนอแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ (สุรกุล เจนอบรม, 2534) ไว้ดังนี้

3.1) ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีนี้ให้แนวคิดว่า การปรับตัวเพื่อเข้าเป็นผู้สูงอายุน่าจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทบาท กล่าวคือ บุคคลจะรับบทบาททางสังคมที่ต่างกันไปตามตลอดชีวิตของเขา เช่น บทบาทการเป็นพ่อแม่ บทบาทการเป็นสามีภรรยา ฯลฯ ความเป็นอยู่ของบุคคลจะถูกกำหนดโดยบทบาทหน้าที่ที่ตนมีความรับผิดชอบอยู่ บุคคลจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและดีเพียงใดขึ้นอยู่กับปฏิบัติตนต่อบทบาทหน้าที่

3.2) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีนี้จะทำให้มองเห็นภาพทางสังคมของผู้สูงอายุได้ดียิ่งขึ้น โดยทฤษฎีนี้มีหลักว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมอยู่เสมอ ๆ จะมีบุคลิกที่กระฉับกระเฉงและมีภารกิจอย่างสม่ำเสมอ ทำให้มีความพึงพอใจในชีวิตและปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีกิจกรรมหรือบทบาทหน้าที่ใด ๆ นอกจากนี้ยังมีภาพลักษณ์เกี่ยวกับตนเองในทางบวกและชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อนำมาซึ่งการทดแทนบทบาทที่ต้องถูกลดลงไปจากการเป็นหม้าย การเกษียณอายุจากการทำงาน กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีชีวิตที่เป็นสุขได้ ควรมีกิจกรรมและบทบาททางสังคมตามสมควร เช่น การมีงานอดิเรก การเป็นสมาชิกกลุ่ม ชมรม สมาคม เป็นต้น

3.3) ทฤษฎีการแยกตนเอง (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้ระบุว่า เป็นเรื่องธรรมดาและหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผู้สูงอายุจะต้องลดบทบาทและกิจกรรมทางสังคมลงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

ผู้สูงอายุพยายามจะหลีกเลี่ยงความกดดัน ความตึงเครียดโดยการถอนตัว (withdrawal) ออกจากสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รู้สึกว่าคุณมีความสามารถลดลง นอกจากนี้ทฤษฎีการแยกตนเองเชื่อว่า การที่ผู้สูงอายุไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและบทบาทของสังคมนั้นเป็นการถอนสภาพ และบทบาทของตนเองให้แก่คนหนุ่มสาวที่จะสามารถมีบทบาทและหน้าที่ได้ดียิ่งกว่า

3.4) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยมีหลักการว่า ผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมใหม่มาทดแทนบทบาททางสังคมเก่าที่สูญเสียไปและยังคงสภาพที่จะพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

3.5) ทฤษฎีระดับชั้นอายุ (Age stratification Theory) ทฤษฎีนี้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดขึ้นภายในกลุ่มอายุระหว่างชั้นอายุ และระหว่างชั้นอายุที่แตกต่างกัน โดยอายุเป็นหลักเกณฑ์สากลที่จะกำหนดบทบาท สิทธิหน้าที่ เป็นต้น ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามชั้นอายุจากอายุหนึ่งไปสู่อีกอายุหนึ่ง

1.3 สถานการณ์ผู้สูงอายุในไทย

ในปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรครั้งสำคัญ คือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จากข้อมูลสถิติสถานการณ์ประชากรในประเทศไทย รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2555 จัดทำโดย วิทยาลัยประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) หน้า 12 ประชากรผู้สูงอายุมีอัตราเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างชัดเจน จะเห็นว่า สัดส่วนของประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ในปี พ.ศ.2553 มีผู้สูงอายุคิดเป็นประมาณร้อยละ 13.2 ปลายคาดประมาณว่า ในปี พ.ศ.2583 จะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 32.1 ซึ่งเป็นข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2553 สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายละเอียดดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ พ.ศ.2553-2583

ปีพ.ศ.	สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ
พ.ศ. 2553	13.2
พ.ศ. 2563	19.1
พ.ศ. 2573	26.6
พ.ศ. 2583	32.1

จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553-2583 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยที่ประชากรไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้น อัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรลดลงอย่างต่อเนื่องสัดส่วนจำนวนประชากรในวัยทำงานและวัยเด็กลดลงและลักษณะการดำรงชีพของผู้สูงอายุในไทยมีแนวโน้มที่จะอยู่อาศัยคนเดียวหรืออยู่กับคู่สมรสมากขึ้น จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554 ได้สะท้อนให้เห็นว่าขนาด

ครัวเรือนของผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยลดลงเล็กน้อยจาก 3.75 เหลือ 3.63 และพบแนวโน้มที่ชัดเจน คือ แนวโน้มดังกล่าวปรากฏทั้งในเมืองและชนบท

จากรายงานของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ ได้รายงานว่าการประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ในปี พ.ศ.2561 โดยจะมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 โดยมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าเด็กและคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีสัดส่วนการเพิ่มจำนวนประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วของประชากรผู้สูงอายุเป็นอันดับ 2 ของเอเชียรองจากประเทศสิงคโปร์

กล่าวโดยสรุปว่า ปัญหาของผู้สูงอายุเป็นการเข้าสู่วัยที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยถือว่าผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปถือว่าเป็นระยะสุดท้ายของการพัฒนาแห่งชีวิตและการเปลี่ยนแปลง ปัญหาของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม สมรรถภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา ทั้งในด้านสุขภาพอนามัย ความเจ็บป่วย สุขภาพจิต สภาวะทางอารมณ์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น สูญเสียสมรรถภาพทางสังคม หน้าที่การงาน ปัญหาทางด้านครอบครัว ซึ่งเกิดผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และในฐานะผู้สูงอายุที่มีบทบาทและความสำคัญยิ่งต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ แต่เมื่อผู้สูงอายุประสบปัญหาจากช่วงวัยที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าการดำรงชีวิตในขณะผู้สูงอายุไม่ใช่เรื่องเปล่าประโยชน์และตนไม่ใช่ภาระของสังคมและครอบครัวอีกต่อไป จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้หากมีกำลังร่างกายและแรงใจ ที่จะสมัครใจในการทำงานต่อไป

2. แนวคิดสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคมอาจเกิดขึ้นบนพื้นฐานแนวคิดที่เชื่อว่า บุคคลในสังคมจะได้รับการตอบสนองความต้องการจากครอบครัวและตลาดโดยรัฐจะปล่อยให้ประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนหรือมีความต้องการทางสังคม ต้องช่วยเหลือตนเองเป็นส่วนใหญ่ด้วยการพึ่งพาอาศัยแหล่งทรัพยากรของตนเอง อาศัยรายได้และเงินออมเพื่อซื้อหาบริการทางสังคมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและปัญหาของตนและหากไม่สามารถซื้อหาบริการทางสังคมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและปัญหาของตนได้ รัฐจึงจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเป็นครั้งคราว ส่วนอีกแนวคิดหนึ่งเห็นว่า สวัสดิการสังคมเป็นเสาหลักหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ ผู้ใดมีความรู้ความสามารถสูงในการทำงานจะได้รับสวัสดิการตอบแทนดีกว่าผู้ที่มีผลิตภาพและผลิตผลน้อยกว่าซึ่งการให้รางวัลหรือให้ทุนให้โทษต่อบุคคลถือเป็นสิ่งจูงใจหรือกระตุ้นให้คนทำงาน

อย่างไรก็ตาม มีแนวคิดพื้นฐานอีกแนวหนึ่งเห็นว่า สวัสดิการสังคมเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญอันก่อให้เกิดบูรณภาพในสังคม โดยทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่นบนพื้นฐานของหลักความเสมอภาคโดยถือว่าความเสมอภาคเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดเพื่อนำไปสู่สังคมที่มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมกลมกลืนอย่างแท้จริง

แนวคิดพื้นฐานของการมีระบบสวัสดิการของโลก เกิดจากการศึกษานโยบายสังคมระดับโลกภายใต้บริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ และภายใต้เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้แพร่หลายจึงได้

เกิดแนวคิดหรืออุดมการณ์รัฐสวัสดิการในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศพัฒนาทางอุตสาหกรรมที่มีความจำเป็นต้องมีแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการเพื่อรองรับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดรัฐสวัสดิการมักคำนึงถึงความมั่นคงของประชาชน โดยมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดทำโครงการสังคมสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นกลุ่มอนุรักษนิยม จะมีการดำเนินงานด้านแรงงานและสวัสดิการสังคมโดยร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เป็นต้น ส่วนกลุ่มสแกนดิเนเวียจะมีการจัดสวัสดิการสังคมอย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของระดับโลกในลักษณะของการเน้นบทบาทรัฐในการลงทุน และเป็นผู้จัดสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนมากกว่าระบบเอกชน โดยกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียมีระบบแรงงานและระบบสวัสดิการอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีประเทศญี่ปุ่นที่เป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในการให้สวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากอัตราการเกิดสูงแต่อัตราการตายต่ำ ทำให้มีผู้สูงอายุจำนวนมากที่ยังเป็นภาระแก่รัฐในการดูแล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สวัสดิการสังคมเกิดขึ้นบนแนวคิดพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

(1) หลักการให้บุคคลพึ่งพาอาศัยตนเองก่อน เป็นหลักการที่รัฐสนับสนุนให้บุคคลช่วยเหลือตนเองโดยพึ่งพาอาศัยทรัพยากรของตนเอง รายได้และเงินออมเพื่อซื้อหาบริการทางสังคมต่าง ๆ มาสนองความต้องการและปัญหาของตนได้ รัฐจึงจะเข้ามาช่วยเหลือเป็นครั้งคราว หลักการนี้เป็นแนวคิดแบบรัฐสวัสดิการบนพื้นฐานของลัทธิสังคมนิยม

(2) หลักความเสมอภาค เป็นหลักการที่รัฐมีหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมเพื่อให้ระบบสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความเสมอภาค โดยพยายามให้ประชาชนได้มีโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน

(3) หลักสวัสดิภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นหลักการที่ถือว่ามนุษย์ทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมจะได้รับการตอบสนองความต้องการในความเป็นมนุษย์ที่ย่อมแสวงหาปัจจัยซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันทำให้เกิดสวัสดิภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจในการดำรงชีวิต โดยมีหลักประกันรายได้เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างราบรื่นและมีความสุข โดยความต้องการสวัสดิภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจอาจพิจารณาได้เป็น 4 ประการ คือ 1.ความต่อเนื่องของรายได้ 2.การให้ความสำคัญต่อรายได้ที่แท้จริง 3.การมีรายได้ที่สูงกว่าระดับความยากจน และ 4.ความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของบุคคลกับมาตรฐานการดำรงชีวิตของบุคคลอื่นในสังคมเดียวกัน

(4) หลักการให้หลักประกันโอกาสแห่งชีวิต เป็นหลักการให้หลักประกันแก่บุคคลในการให้โอกาสแห่งชีวิตมนุษย์ทุกคนในสังคมที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

(5) หลักการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในสังคม เป็นหลักความต้องการให้เกิดสวัสดิภาพและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในสังคม โดยพิจารณาดำเนินการตามความจำเป็นและอย่างเหมาะสมซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน คือ 1.ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพสำหรับตนเองหรือครอบครัว 2.ด้านความรู้หรือการศึกษา ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถจากการได้รับการศึกษาที่รัฐพึงดูแลจัดให้ตามความสมควรแก่การนำไปใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อการหาเลี้ยงชีพสำหรับตนเองหรือครอบครัว 3.ด้านสังคม ได้แก่ การมีความเป็นอยู่ตามฐานะอันเป็นที่ยอมรับของสังคมและดูแลรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวมร่วมกัน และ 4. ด้านกระจายรายได้และทรัพยากร ได้แก่การให้ความช่วยเหลือแบ่งปันรายได้และกระจาย

ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในฐานะด้อยโอกาสหรือยากไร้ได้มีโอกาสดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นประเทศที่เผชิญหน้ากับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์เนื่องจากประชากรผู้สูงอายุมีมากกว่าประชากรวัยอื่น อันทำให้จำเป็นต้องออกกฎหมายพื้นฐานเกี่ยวกับมาตรการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ฉบับที่ 129 ค.ศ.1995 (The Basic Law on Measures for Aging Society Law No.129, 1995) โดยกำหนดคุ้มครองเกี่ยวกับการมีงานทำและการมีรายได้ (มาตรา 9) คุ้มครองเกี่ยวกับสุขภาพและสวัสดิการ (มาตรา 10) คุ้มครองเกี่ยวกับการแก้ปัญหาในทางการเรียนรู้และทางสังคม (มาตรา 11) คุ้มครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต (มาตรา 12) การวิจัยในสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ เช่น การป้องกันและรักษาโรคสำหรับผู้สูงอายุ (มาตรา 13) และการสะท้อนมุมมองของประชาชนในทางนโยบายตามมาตรการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ (มาตรา 14) สำหรับหลักการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยมีหลักการให้ความมั่นคงดังกล่าว 5 ประการ ดังนี้

1. การมีรายได้ (Income Maintenance) รัฐหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้หลักประกันการมีรายได้เพียงพอและเหมาะสมแก่บุคคลในรัฐ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสตรีที่ต้องเลี้ยงดูบุตรและดูแลครอบครัว

2. การทำงาน (Work) การทำงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการเชื่อมโยงสังคมให้มีบูรณาการและเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญต่อการเป็นประชาชนในชาติ โดยต้องให้โอกาสที่เท่าเทียมกันในตลาดแรงงานเพื่อส่งเสริมบทบาทการทำงานอย่างมั่นคงไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย

3. การดูแล (Care) รัฐมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบดูแลบุคคลในสังคมไม่ว่าจะเป็น เด็ก คนชรา คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม ด้วยการสร้างทางเลือกให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวกและให้ประโยชน์ทดแทนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลในระยะยาวซึ่งรัฐพึงเป็นตัวแทนของสังคมมากกว่าที่จะปล่อยให้เป็นการระของปัจเจกบุคคลฝ่ายเดียว

4. การมีสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกัน (Equal Opportunities and Rights) รัฐต้องดำเนินการจัดการเลือกปฏิบัติทางเพศและในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสที่เสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคม การให้บริการแก่สังคมควรดำเนินการโดยองค์การของรัฐที่มีบุคลากรผู้มีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์หรือคนใช้บริการ โดยเป็นบริการที่ให้บุคคลมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ไม่ใช่ในลักษณะที่ให้เพราะความสงสารหรือสมเพชหรือเพราะเป็นคนอ่อนแอในสังคม

5. การมีองค์กรให้บริการ (Service Organization) การให้บริการแก่สังคมควรต้องดำเนินการโดยองค์กรของรัฐที่มีบุคลากรผู้มีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์หรือคนใช้บริการ โดยเป็นบริการที่ให้บุคคลมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ไม่ใช่ลักษณะที่ให้เพราะความสงสารหรือสมเพชหรือเพราะเป็นคนอ่อนแอในสังคม ทั้งนี้ ต้องเป็นการให้อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พึงได้จากรัฐผู้มีหน้าที่ให้บริการสังคมแก่ประชาชน

สำหรับประเทศไทยนั้น หากจะพิจารณาความหมายของสวัสดิการสังคมนั้น ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ถือว่าเป็นการให้ข้อสรุปของความหมาย ในคำว่า สวัสดิการสังคม อย่างครอบคลุมที่สุดโดยให้ความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ว่า ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไขปัญหา การพัฒนา และการ

ส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งตนเอง ได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งในด้านศึกษา สุขอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ ระบบการยุติธรรม การบริการของสังคมโดยทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนควรได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมในทุกระดับ โดยงานสวัสดิการสังคมเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในสังคม ซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีและมีคุณภาพชีวิต 7 ด้านดังนี้

1. การมีสุขภาพอนามัยที่ดี หมายความว่า ประชาชนพึงได้รับการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การรักษาพยาบาล กาส่งเสริมและพัฒนา สุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน และพึงได้รับการบริการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยที่ได้มาตรฐานทั่วถึง เสมอภาค เป็นธรรมสอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ปัญหาของบุคคล กลุ่มบุคคล และประชาชนในสถานการณ์ปัจจุบัน

2. การมีศึกษาที่ดี หมายความว่า ประชาชนพึงได้รับการที่ส่งเสริมและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะที่ดี อันพึงประสงค์เพื่อนำไปสู่การใช้ชีวิตที่มีคุณภาพชีวิตอย่างมีคุณภาพต่อไป แม้ประชาชนจะมีข้อบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมหรือด้อยโอกาสทางการศึกษา ก็จะได้รับบริการการศึกษาพิเศษและจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่มีข้อจำกัดเหล่านี้ ทั้งนี้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาในระดับอย่างน้อยที่สุด คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในส่วนความพิการ ความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส ชนกลุ่มน้อย คนต่างวัฒนธรรม ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ ต่างความสนใจทางการเมือง ต่างแบบแผนการดำเนินชีวิต ผู้อยู่ในภูมิภาคท้องถิ่นห่างไกล เป็นผู้ด้อยโอกาสหรือแม่แต่เพศ วัย ผิวพรรณ ต้องไม่เป็นเหตุให้ประชาชนนั้น ๆ ขาดโอกาสทางการศึกษา หรือได้รับการศึกษาน้อยกว่าหรือด้อยกว่าไม่เป็นธรรมหรือไม่เท่าเทียมกับประชาชนโดยทั่วไป

3. การมีที่อยู่อาศัย หมายความว่า การที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัยตามควรแก่อัตภาพ ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มา แต่อย่างน้อยที่สุดต้องมีความปลอดภัย ความมั่นคง อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรมแออัดแวดล้อมมลพิษหรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติ เสี่ยงต่อความเสื่อมเสียทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

4. การมีงานทำ การมีรายได้และการมีสวัสดิการแรงงาน หมายความว่า ประชาชนมีงานที่ทำให้มีรายได้อย่างน้อยเพียงพอแก่การดำรงชีพ งานที่ทำมีสวัสดิการที่ดีหรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด ไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุและอุบัติเหตุต่าง ๆ รวมทั้งไม่ใช่งานที่สร้างความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรมหรือกฎหมาย ประชาชนมีความภาคภูมิใจในงานที่ทำและมีโอกาสก้าวหน้าจากการทำงานนั้น ๆ ประชาชนต้องได้รับรายได้และสวัสดิการจากการทำงานอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและยุติธรรม และได้รับการคุ้มครองจากหน่วยงานหรือองค์การที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

5. สวัสดิการด้านนันทนาการ หมายความว่า ประชาชนมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อการบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจอย่างมีคุณภาพ โดยกิจกรรมนันทนาการนั้น ๆ ไม่เป็นการทำให้เสื่อมเสีย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย ไม่เป็นการเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหงหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอื่น ๆ

6. การมีความมั่นคงทางรายได้ หมายถึง ประชาชนทุกคนมีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพและได้รับการคุ้มครองในเรื่องความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนและครอบครัว ในรูปแบบของการประกันสังคมซึ่งครอบคลุมผลประโยชน์จากการประกันสุขภาพ การสงเคราะห์บุตร การชดเชยการขาดรายได้จากการเจ็บป่วย พิกัด ทูพพลภาพ ชราภาพ และการว่างงาน การประกันสังคมจึงเป็นมาตรการหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยเฉพาะกับประชาชนผู้มีรายได้ประจำไม่ได้รับความเดือดร้อน เมื่อมีเหตุให้สูญเสียรายได้ทั้งหมดหรือบางส่วนหรือไม่เพียงพอกับการยังชีพ

7. การบริการสังคมทั่วไป หมายความว่า การให้บริการแก่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบางพิเศษ เพื่อช่วยสร้างเสริม การมีคุณภาพชีวิตที่ดีช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่อัตภาพ

3. นโยบายและแผนรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย

กรอบแนวทางการจัดระบบสวัสดิการแห่งรัฐสำหรับผู้สูงอายุที่กล่าวมา เพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดในปี พ.ศ. 2574 ในปัจจุบันได้มีการเตรียมความพร้อมมาเป็นลำดับ โดยมีนโยบายและแผนที่สำคัญดังต่อไปนี้

3.1 นโยบายและมาตรการผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ.2535- 2554)

นโยบายฉบับนี้เป็นนโยบายที่จัดทำขึ้นในสมัยรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน มีสาระสำคัญกำหนดให้มีการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ดังนี้

1) ส่งเสริมและให้บริการการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะให้ผู้สูงอายุรู้จักการปรับตัว การดูแลรักษาสุขภาพอนามัย การป้องกันโรค และการออกกำลังกายที่ถูกต้อง รวมทั้งให้มีความสามารถที่จะดำรงชีวิตในบั้นปลายอย่างมีคุณค่าและมีความสุข

2) ให้มีบริการพื้นฐานและสวัสดิการทางสังคม ตลอดจนการสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ ตามความต้องการและจำเป็นอย่างเพียงพอแก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุซึ่งมีรายได้ต่ำ และไม่มีผู้อุปการะ

3) สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามกำลังความถนัด ความสามารถ และประสบการณ์ ได้ถ่ายทอดประสบการณ์และความชำนาญงานให้แก่ชนรุ่นหลังรวมทั้งได้ทำประโยชน์อื่น ๆ แก่สังคม

4) ส่งเสริมลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแบบสังคมไทยดั้งเดิมรวมทั้งเสริมสร้างค่านิยมในการให้ความเคารพและกตัญญูแก่ผู้สูงอายุ

5) สนับสนุนให้สถาบันศาสนามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางจิตใจโดยเฉพาะแก่ผู้สูงอายุได้

6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญ ในการจัดสวัสดิการและบริการแก่ผู้สูงอายุ และให้โอกาสผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้สูงอายุและสังคม

7) สนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาบุคลากรสำหรับดูแล รักษา และการให้บริการผู้สูงอายุ ด้านวิจัยและพัฒนา

3.2 แผนสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2525-2544)

แผนฉบับนี้เป็นแผนที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2521 โดยที่ประชุมครั้งนี้ได้มีมติรับรองสิทธิผู้สูงอายุและการประกาศปีผู้สูงอายุสากล เพื่อผลักดันวาระที่มาจากการประชุมแห่งสหประชาชาติให้เป็นรูปธรรมในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2525 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อให้มีองค์กระระดับชาติที่จะกำหนดนโยบาย วางแผน และดำเนินกิจกรรมระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุระยะยาว โดยแผนนี้มีสาระสำคัญดังนี้

- 1) เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติประกันสังคมที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุในด้านสวัสดิการต่าง
- 2) ขยายบริการในรูปแบบศูนย์บริการและศูนย์สงเคราะห์ผู้สูงอายุเคลื่อนที่ให้มากยิ่งขึ้นโดยจะจำกัดการสงเคราะห์ในรูปแบบสถานสงเคราะห์ไว้ให้น้อยที่สุดเพียงพอสำหรับผู้สูงอายุซึ่งขาดที่พึ่งอย่างแท้จริงเท่านั้น และจะได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชนให้มาช่วยจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ ให้เพียงพอและทั่วถึง
- 3) จัดสวัสดิการทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพอนามัยทั้งทางกายและจิตใจ การจัดหาอาชีพ ที่อยู่อาศัย สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และนันทนาการที่เหมาะสมกับวัย ฯลฯ
- 4) จัดศูนย์บริการผู้สูงอายุและหน่วยสงเคราะห์เคลื่อนที่ทั่วถึง โดยระดมความร่วมมือและประสานงานกับภาคเอกชน ตลอดจนหน่วยงานของรัฐในระบบบริการสาธารณสุขให้มากขึ้น
- 5) ให้สิทธิในการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีเงินได้แก่ผู้สูงอายุ และลดหย่อนภาษีเงินได้ให้แก่บุคคลซึ่งอุปการะผู้สูงอายุไว้ในครอบครัว
- 6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยถึงสภาพปัญหา และความต้องการบริการ สวัสดิการต่าง ๆ จากผู้สูงอายุ เพื่อจะนำมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากสาระสำคัญที่กล่าวมาแล้ว แผนนี้ยังได้วางแนวทางการแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุแบบบูรณาการ ด้วยการกำหนดให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการดูแลผู้สูงอายุภายใต้หลักการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

- 1) ผู้สูงอายุควรได้อยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น ได้รับการเคารพนับถือและการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลาน และควรลดความสำคัญในบทบาทของผู้หารายได้มาเลี้ยงครอบครัวลง
- 2) ผู้สูงอายุซึ่งไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้และไม่ได้รับการคุ้มครองดูแลจากครอบครัวควรได้รับการดูแลเอาใจใส่จากสังคม
- 3) ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและชุมชนตามความถนัด และความสามารถแต่ละบุคคล โดยเฉพาะบทบาทที่ปรึกษาซึ่งจะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้อื่น ย่อมเป็นผลให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง
- 4) ผู้สูงอายุควรได้รับข่าวสาร ข้อมูล รวมทั้งคำแนะนำถึงวิธีการดูแลรักษาพยาบาลนอกจากนี้ยังควรได้รับข่าวสารที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ได้

3.3 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564)

การดำเนินชีวิตของประชาชน และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องล้วน แต่ได้รับผลมาจากนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้นทั้งสิ้น ประชาชนได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐ องค์การที่ปฏิบัติงานได้รับผลกระทบ หรือเป็นไปภายใต้นโยบายขององค์การนั้น ๆ นโยบายจึง เปรียบเสมือนกรอบหรือแนวทางที่รับผิดชอบ การที่จะพิจารณาถึงบริการต่าง ๆ ที่จัดให้กับผู้สูงอายุ นั้น จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงนโยบายของรัฐที่มีต่อการจัดบริการด้านนี้ก่อน เพราะนโยบายของรัฐ เป็นการใช้อำนาจของรัฐในการวางแผนดำเนินโครงการและ จัดสรรกิจกรรมเพื่อตอบสนองความ ต้องการทางสังคม ด้วยเหตุนี้ กิจกรรมต่าง ๆ จึงอยู่ภายใต้กรอบ หรือแนวทางของนโยบาย

นโยบายที่มีผลที่กำหนดการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2549) ที่กำหนด ทิศทางและแนวทางในการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับแนวนโยบายต่าง ๆ ของประเทศและ แผนงานต่าง ๆ ที่ได้กำหนดขึ้น ใน พ.ศ. 2543- 2544 ได้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545-2564 ซึ่งมีวิสัยทัศน์ว่า “ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคมและสมควรส่งเสริมให้ คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด แต่ในกรณีที่ตกอยู่ในสถานะจะต้องพึ่งพิงผู้อื่น ครอบครัว และชุมชนจะต้อง เป็นด่านแรก ในการเกื้อกูลเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพที่สมเหตุสมผล ให้นานที่สุด โดยมีสวัสดิการจากรัฐเป็นระบบเสริม เพื่อให้เกิดหลักประกันในวัยสูงอายุ และความ มั่นคงทางสังคม ” เพื่อเป็นแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ มีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน รวมทั้ง การกำหนดดัชนี และเป้าหมายของแต่ละมาตรการไว้ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดบริการสำหรับ ผู้สูงอายุต้องจัดทำแผนปฏิบัติการของหน่วยงานตามวัตถุประสงค์ของแผน และเหตุที่แผนฉบับนี้ให้ ความสำคัญกับผู้สูงอายุก็ด้วยเหตุเพราะ จากปฏิญญาผู้สูงอายุ พ.ศ.2542 ซึ่งกำหนดปฏิญญาไว้ 9 ข้อ เพื่อคุ้มครองและดูแลผู้สูงอายุโดยให้รัฐและเอกชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะข้อ 1 ที่ให้ผู้สูงอายุต้องได้รับ ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการ ถูกทอดทิ้งและถูกละเมิดสิทธิ นอกจากนี้ยังมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นแม่บท สำคัญจึงทำให้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 มีสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคม ตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลซึ่ง มีประโยชน์ต่อ สังคม และสมควรส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด
- 2) เพื่อให้ประชากรทุกคน ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการ และมีการเตรียมการ เข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุซึ่งมีคุณภาพ
- 3) เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตและมีหลักประกัน
- 4) เพื่อให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน มีส่วนร่วมในการกิจด้าน ผู้สูงอายุ ด้วยตระหนักว่าเป็นการพัฒนาความมั่นคงของสังคมโดยรวม และถือเป็นภารกิจสำคัญของ องค์กร
- 5) เพื่อให้มีกรอบและแนวทางปฏิบัติสำหรับส่วนต่าง ๆ ในสังคม ทั้งภาคประชาชนชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ปฏิบัติงานอย่างประสานและสอดคล้องกัน สาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์ ทั้ง 5 หมวด มีดังนี้

หมวดที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ มี มาตรการหลัก 3 ประการ คือ มาตรการหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ มาตรการให้การศึกษาศา

และเรียนรู้ตลอดชีวิต และมาตรการปลูกจิตสำนึก ให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

หมวดที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ เป็นยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในทุกด้านโดยประกอบด้วยมาตรการหลัก 6 ประการ คือ มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันดูแลตนเองเบื้องต้น ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน และสร้างความเข้มแข็งขององค์การผู้สูงอายุ ส่งเสริมด้านการทำงานและหารายได้ของผู้สูงอายุ สนับสนุนให้ผู้สูงอายุซึ่งมีศักยภาพ ส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภท ให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อและมาตรการสุดท้ายคือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย

หมวดที่ 3 ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เป็นยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับระบบบริการสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ โดยเน้นการมีหลักประกันยามชราภาพทั้งด้านสังคมและสุขภาพ รวมถึงมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม เพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุ มีมาตรการหลัก 4 ประการ ได้แก่ มาตรการคุ้มครองด้านรายได้ มาตรการหลักประกันด้านสุขภาพ มาตรการด้านครอบครัว ผู้ดูแล การคุ้มครอง มาตรการระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

หมวดที่ 4 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ เป็นยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้องค์การที่ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุมีบทบาทความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างพอเพียงโดยมีมาตรการหลัก 2 ประการ ได้แก่ มาตรการการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ และมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

หมวดที่ 5 ยุทธศาสตร์การประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผล การดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ถูกกำหนดขึ้นเป็นยุทธศาสตร์สนับสนุนให้การปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ มีความเข้มแข็งทั้งด้านวิชาการ และการปฏิบัติงาน โดยมีมาตรการหลัก 3 มาตรการ ได้แก่ มาตรการสนับสนุน และส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็น

จากแผนยุทธศาสตร์ 5 หมวดดังกล่าวจะเห็นว่า จุดเน้นของการปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุ ในปัจจุบันเน้นการสร้างหลักประกันทุกระบบเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีศักยภาพที่เข้มแข็งสามารถจัดการกับปัญหา และกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ของตนได้อย่างแท้จริง

3.4 แผนพัฒนาแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2538- 2544)

แผนฉบับนี้เป็นแผนที่จัดทำขึ้นโดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มีเนื้อหากำหนดระบบสวัสดิการสังคมในภาพรวมของทั้งประเทศ ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อผู้สูงอายุด้วย โดยแผนนี้ได้กำหนดเป้าหมายในด้านสวัสดิการสังคมไว้ดังนี้

1) ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมและเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพเพียงพอในการสนับสนุนการพัฒนาประเทศ

2) ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการสวัสดิการสังคมอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และให้ได้รับความคุ้มครองกรณีประกันชราภาพ และสงเคราะห์บุตรในปี พ.ศ. 2541

3) วิธีการจัดสวัสดิการสังคม เน้นมาตรการเชิงรุกในการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมเพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน

4) ประชาชนมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองครอบครัว และชุมชน

5) ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง และการดำรงชีวิตร่วมกันในวิถีทางประชาธิปไตย

3.5 แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมศาสตร์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2540-2542)

ในส่วนของผู้สูงอายุ ได้มีการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับผู้สูงอายุจำนวน 7 มาตรการคือ

1) พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยนำคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งมีอยู่มากใช้ให้เกิดประโยชน์ การส่งเสริมให้สังคมได้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และให้การดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งการจัดหาอาสาสมัครในการดูแลผู้สูงอายุให้เพียงพอ

2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมและการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ โดยการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้เพียงพอ รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายการประสานงานของผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินงานได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ

3) จัดหาอาชีพที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุ การลดหย่อนภาษีให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งยากจนและต้องมีการะในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการลดหย่อนภาษีให้แก่ผู้ซึ่งเลี้ยงดูผู้เป็นบุพการี ซึ่งสูงอายุที่ยากจน หรือไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้

4) ให้ผู้สูงอายุได้รับความคุ้มครองดูแลในชุมชน โดยจัดเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งประสบปัญหาความเดือดร้อนให้เพียงพอและทั่วถึง รวมทั้งให้การสงเคราะห์ในการจัดอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้สูงอายุซึ่งยากจนหรือไร้ที่พึ่ง

5) ขยายศูนย์บริการทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ และให้มีบริการหน่วยเคลื่อนที่ในการเยี่ยมเยียน และจัดบริการด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่บ้าน

6) จัดตั้งสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุในทุกรูปแบบให้เพียงพอและทั่วถึงสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

7) ให้มีกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครอง ส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งการจัดบริการสวัสดิการด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ

3.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540- 2544)

ในส่วนของผู้สูงอายุได้กำหนดแนวทางหลักในการพัฒนาผู้สูงอายุยากจน ซึ่งไม่มีญาติ หรือผู้เลี้ยงดูไว้ 4 แนวทางดังนี้

1) จัดสวัสดิการสงเคราะห์ โดยเพิ่มเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งไม่มีญาติ หรือผู้เลี้ยงดูให้มากขึ้น รวมทั้งขยายบริการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า ตลอดจนลดหย่อนค่าโดยสารสำหรับพาหนะ

เดินทางทุกประเภทและบริการสาธารณะต่าง ๆ ให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง ทั้งในเมืองและชนบทในรูปแบบที่เหมาะสม

2) ส่งเสริมให้ครอบครัวเห็นความสำคัญและเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว รวมทั้งพิจารณาให้สิ่งจูงใจแก่บุตรหรือญาติซึ่งเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุซึ่งยากจน

3) สนับสนุนให้สถานพยาบาลเอกชน องค์กรภาคเอกชน องค์กรศาสนาและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ พร้อมทั้งกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมาย ในการส่งเสริม กำกับและดูแลหน่วยงานภาคธุรกิจและเอกชน ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ให้มีการดำเนินงาน และจัดบริการตามมาตรฐานขั้นต่ำที่เหมาะสม และเป็นธรรมต่อผู้ใช้บริการ

4) ส่งเสริมให้มีองค์กรหลักที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านผู้สูงอายุที่เป็นเอกภาพ โดยทำหน้าที่วางแผนรวบรวมข้อมูล และประสานการดำเนินงานอย่างเป็นเครือข่ายไปในทิศทางเดียวกัน

3.7 แผนประชาสงเคราะห์แม่บท ฉบับที่ 4 (2540-2544)

จัดทำโดยกรมประชาสงเคราะห์จัดทำขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540- 2544) มีรายละเอียดที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุดังนี้

1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันครอบครัว ชุมชน เข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมในครอบครัวและชุมชนได้ด้วยการสนับสนุนการจัดบริการด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในชุมชนนั้น ๆ

2) ส่งเสริมการให้บริการแก่ผู้สูงอายุในรูปของศูนย์บริการผู้สูงอายุโดยจะทำให้ผู้สูงอายุได้รับบริการต่าง ๆ จากรัฐ เช่น บริการด้านสังคมสงเคราะห์ บ้านพักฉุกเฉิน หน่วยบริการเคลื่อนที่ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้สูงอายุยังสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวของตนได้อย่างอบอุ่น และมีความสุข

3) ให้การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุซึ่งประสบปัญหาความเดือดร้อนให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ

4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น การจัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุในรูปของศูนย์บริการผู้สูงอายุ ที่พัก หรือหอพักผู้สูงอายุ การส่งเสริมรายได้ให้ผู้สูงอายุโดยการจัดหาอาชีพเสริม โดยจัดทำมาตรการจูงใจด้านการลดหย่อนภาษีให้ รวมทั้งการกำกับดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานกำหนด

5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุโดยการจัดตั้งและดำเนินการองค์กรของผู้สูงอายุ อาทิ สมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย สมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

6) ให้บริการผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์โดยจัดบริการด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่ที่ดี สร้างความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุกับเจ้าหน้าที่ภายในสถานสงเคราะห์ เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นครอบครัวให้เกิดในสถานสงเคราะห์

7) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ ศูนย์บริการผู้สูงอายุ และบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

8) พัฒนาบุคลากรซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้ มีจิตสำนึก มีความรู้ความเข้าใจและ ทักษะในการทำงาน รวมทั้งการเตรียมความพร้อมของบุคคลก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุ

3.8 ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยสงเคราะห์ผู้สูงอายุด้านการรักษาพยาบาล พ.ศ.2535

กำหนดให้สงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป โดย ให้ได้รับการ รักษาพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

3.9 ระเบียบกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ว่าด้วยเบี้ยยังชีพกำหนดให้การสงเคราะห์แก่ ผู้สูงอายุ

ซึ่งมีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีฐานะยากจน ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยง ตนเองได้ ดังนี้

1) สงเคราะห์เบี้ยยังชีพภาครัฐ เป็นการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งเข้าลักษณะ ดังกล่าว และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่จัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โดยกรรมการศูนย์ฯ และคณะกรรมการคัดเลือกผู้สูงอายุประจำจังหวัดเป็นผู้คัดเลือกโดยผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับการคัดเลือกจะ ได้เบี้ยยังชีพเป็นรายเดือน ๆ ละ 300 บาทตลอดชีพ

ต่อมาการจ่ายเบี้ยยังชีพในลักษณะนี้มีพัฒนาการต่อมาเรื่อย ๆ ซึ่งก่อนปี 2552เป็นการให้ เบี้ยยังชีพเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีฐานะยากจน จนเมื่อเดือนเมษายน 2552 รัฐบาลภายใต้การนำของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้มีการปรับเปลี่ยนปรัชญาการจัดสรรเบี้ยยังชีพมาเป็นแบบถ้วนหน้าโดย กำหนดให้ผู้สูงอายุทุกคนที่มีได้รับบำนาญหรือสิทธิประโยชน์อื่นที่เทียบเท่าหรือมิได้กำลังทำงานรับ เงินเดือนจากภาครัฐ มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพ 500 บาทต่อเดือนต่อคน ต่อมาในสมัยของรัฐบาลนางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตรก็ได้ปรับจำนวนเงินเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้นจาก 500 บาททุกคนให้เป็นจำนวนเงินแบบ ขึ้นบันได ตามอายุกล่าวคือ ผู้สูงอายุ 60-69 ปี รับเบี้ยยังชีพจำนวน 600 บาท ผู้สูงอายุ 70-79 ปี รับ เบี้ยยังชีพจำนวน 700 บาท ผู้สูงอายุ 80-89 ปี รับเบี้ยยังชีพจำนวน 800 บาท และผู้สูงอายุ 90 ปีขึ้นไป รับ 1000 บาท ทั้งนี้ต่อคนต่อเดือน¹

2) สงเคราะห์เบี้ยยังชีพภาคเอกชน เป็นการดำเนินการรณรงค์ ขอรับบริจาคเงินทุนจาก ภาคเอกชนเพื่อให้การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ ซึ่ง เข้าลักษณะดังกล่าว ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาล โดยให้เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ เดือนละ 300 บาท หรือ 3,600 บาท ต่อปี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

¹ คณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 เรื่องจัดให้มีเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันได สำหรับผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุ 60-69 ปี รับเบี้ยยังชีพจำนวน 600 บาท ผู้สูงอายุ 70-79 ปี รับเบี้ยยังชีพจำนวน 700 บาท ผู้สูงอายุ 80-89 ปี รับเบี้ยยังชีพจำนวน 800 บาท และผู้สูงอายุ 90 ปีขึ้นไป รับ 1000 บาท โดยอิงระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วย หลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2552 ข้อ 12 กำหนดว่า “การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุให้จ่ายในอัตราเดือนละห้าร้อยบาท หรือตามมติคณะรัฐมนตรี”

3.10 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมการสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2537

ระเบียบฉบับนี้ออกโดยนายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ เพื่อจัดให้มีองค์กรดำเนินการควบคุมดูแลและส่งเสริมงานสวัสดิการสังคมเป็น 2 ระดับ คือในระดับประเทศ และระดับจังหวัด เพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนสวัสดิการสังคมแห่งชาติ และการประสานงานด้านสวัสดิการสังคมระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยมีคณะกรรมการ 2 คณะคือ ระดับประเทศ เรียกว่า “คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ (กสค.)” และระดับจังหวัดเรียกว่า “คณะกรรมการส่งเสริมการสวัสดิการสังคมจังหวัด (กสจ.)” โดยมีหน้าที่พอสังเขป คือ เสนอนโยบาย มาตรการ แผนงาน ประสานงาน เสนอแนะให้มีหรือแก้ไขกฎหมาย

3.11 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ระเบียบฉบับนี้ออกโดยนายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี กล่าวโดยสรุป ดังนี้ เพื่อจัดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ เรียกว่า “กสผ.” โดยมีหน้าที่พอสังเขปดังนี้ เสนอนโยบาย มาตรการ แผนงาน ประสานงาน เสนอแนะให้มีหรือแก้ไขกฎหมาย

3.12 ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการสงเคราะห์ผู้สูงอายุด้านการรักษาพยาบาล พ.ศ.2535

กำหนดให้ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สามารถแสดงความจำนงขอบัตรประจำตัว ด้านการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาลในภูมิลำเนาตนเอง เมื่อได้รับบัตรแล้วผู้สูงอายุมีสิทธิรับการ รักษาพยาบาลแห่งนั้นโดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ค่ารักษาพยาบาลในที่นี้ หมายถึง เงินที่สถานพยาบาลเรียกเก็บในการรักษาพยาบาลซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2548)

- 1) ค่ายา ค่าผ่าตัด ค่าน้ำเกลือ ค่าเลือด และส่วนประกอบของเลือดหรือสารทดแทนหรืออาหารเส้นเลือด ค่าออกซิเจน และอื่น ๆ ทำนองเดียวกันนี้ซึ่งใช้เพื่อการบำบัดโรค
- 2) ค่าอวัยวะเทียม และอุปกรณ์ในการบำบัดโรค รวมทั้งค่าซ่อมแซม
- 3) ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าตรวจโรค ค่าวิเคราะห์โรค ค่าชันสูตรโรค ค่าตรวจโดยห้องทดลอง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของผู้ป่วยใน แต่ไม่รวมถึงค่าจ้างพยาบาลพิเศษ ค่าธรรมเนียมพิเศษ และค่าบริการอื่น ๆ ทำนองเดียวกันที่มีลักษณะเป็นเงินตอบแทน
- 4) ค่าอุดฟันธรรมดา ค่าถอดฟัน ค่าทำฟันปลอมที่ใช้อะคริลิก
- 5) ค่าบริการส่งเสริมสุขภาพและกายบำบัด
- 6) ค่าห้องและค่าอาหารสามัญตลอดเวลาที่เข้ารับการรักษาพยาบาล
- 7) ค่าตรวจสุขภาพประจำปี

นอกจากนี้ ได้ระบุประเด็น การจัดบริการแก่ผู้สูงอายุของสำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานครได้จัดบริการแก่ผู้สูงอายุของสำนักงานสวัสดิการสังคม ดังนี้

1) ให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ พ.ศ.2541 เช่น การช่วยเหลือด้านค่าครองชีพประจำวัน แวนประกอบสายตา เครื่องอุปโภคบริโภคต่อเนื่อง ทุนประกอบอาชีพ คำแนะนำ เป็นต้น

2) ตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร แหล่งพบปะสังสรรค์ของผู้สูงอายุ ตลอดจนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน จัดกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนา และประเทศไทย จัดทัศนศึกษาด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

3) จัดตั้งสโมสรพลเมืองอาวุโส ที่สวนลุมพินีโดยการสนับสนุนขององค์การกุศล จากประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นศูนย์รวมของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกายพบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ เรียนอาชีพ ภาษา ปรึกษาปัญหา บำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม เช่น สอนหนังสือ เล่านิทาน สอนดนตรี สอนลีลาศ ตลอดจนเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและพิการ เป็นต้น

4) โครงการและกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ออกบัตรประจำตัวผู้สูงอายุเพื่อรักษาฟรีในโรงพยาบาล หรือศูนย์บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานคร เปิดคลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาลและศูนย์บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานคร จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมประเพณีประเพณีแก่ผู้สูงอายุ จัดอาสาสมัครเกื้อกูลผู้สูงอายุ รวมทั้งจัดตั้งเครือข่ายการปฏิบัติงานด้านเด็ก สตรี และผู้สูงอายุ

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

4.1 หลักการและกฎหมายระหว่างประเทศ

4.1.1 หลักสิทธิมนุษยชน

สำหรับสิทธิของผู้สูงอายุนั้นมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และ กติการะหว่างประเทศอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

สืบเนื่องจากกฎบัตรสหประชาชาติแสดงถึงเจตนารมณ์ของสหประชาชาติที่จะจัดให้มีสาส์นรับรองสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นมาตรฐานกลางสำหรับทุกประเทศสมาชิกที่จะยึดถือเป็นกรอบแนวทางสำหรับคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งระดับสากล ระดับภูมิภาค และระดับภายในประเทศของแต่ละประเทศ เมื่อมีการร่างสาส์นรับรองสิทธิดังกล่าวแล้ว “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” (The Universal Declaration of Human Rights) จึงเกิดขึ้นเมื่อ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 (พ.ศ.2491) ที่ถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับในปัจจุบัน และถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลก ทั้งนี้ประเทศไทยได้ร่วมลงคะแนนเสียงรับรองปฏิญญาฉบับนี้ในการประชุมที่จัด ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งปฏิญญาฉบับนี้มีข้อความรวม 30 ข้อ

โดยสิทธิตามปฏิญญาฯ นั้นจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ “สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง” (Civil and Political Rights) และ “สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม” (Economic, Social and Cultural Rights)

อนึ่ง สิทธิมนุษยชนซึ่งระบุไว้ในปฏิญญาฯ ก็เช่นเดียวกับสิทธิตามธรรมชาติ แม้ข้อความต่างๆ ของปฏิญญาฯ จะระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิ ...” แต่สิทธิเช่นว่านั้นยังไม่มีผลหรือมีฐานะเป็นสิทธิ

ตามกฎหมายอย่างแท้จริง กล่าวคือ เป็นแต่เพียงการยอมรับว่า ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นควรมีสติธิอะไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับรัฐต่าง ๆ จะได้นำไปบัญญัติเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในต่อไป อีกทั้งสิทธิเหล่านี้ยังมีปัญหาขัดแย้งและมีฐานะที่ไม่แน่นอนอีกด้วย (กุลพล พลวัน, 2520) ในเรื่องของความเปราะบางและง่ายต่อการถูกระงับซึ่งสิทธิ

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ปฏิญญาฯ นี้มิใช่ข้อตกลงระหว่างประเทศเสมือนสนธิสัญญา อนุสัญญา หรือกติการะหว่างประเทศ เพราะไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายแก่บรรดารัฐทั้งหลายที่ร่วมกันลงมติรับรองให้ประกาศใช้ แต่เป็นความผูกพันกันทางด้านจริยธรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ และที่สำคัญที่สุดก็คือ ปฏิญญาฯ ไม่ได้สร้างกลไกว่า รัฐสมาชิกที่ร่วมลงมติรับรองจะต้องปฏิบัติตามอย่างไรบ้าง เช่น ต้องจัดทำรายงานประจำปี การตรวจตราสอดส่องว่ามีการปฏิบัติตามปฏิญญาหรือไม่ หากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่อาจเกิดในประเทศใดประเทศหนึ่งจะกระทำอย่างไร ปฏิญญาฯ ฉบับนี้มีฐานะเป็นเพียงสาส์นที่กำหนดสิทธิมนุษยชนให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกประเทศทุกประเทศควรให้ความเคารพและพยายามปฏิบัติตามให้สอดคล้องมากที่สุดหรือขัดแย้งกับปฏิญญาฯ ให้น้อยที่สุด ซึ่งกระทำได้สองประการ คือประการแรก ยกเลิกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและการกระทำต่าง ๆ ภายในประเทศที่ขัดหรือแย้งปฏิญญาฯ โดยเร็ว

ประการที่สอง ในอนาคตหากมีการจัดทำกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ ต่าง ๆ ก็พยายามให้สอดคล้องกับหลักการในปฏิญญาฯ มากที่สุด แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของสมาชิกแต่ละรัฐว่าจะให้ความเคารพและมีความจริงใจที่จะปฏิบัติตามหลักการมากน้อยเพียงใด

ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลจริงจึงสมตามเจตนารมณ์ของปฏิญญาฯ จึงต้องมีการใช้ กลไกต่าง ๆ ที่มีผลในทางกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในให้เป็นประโยชน์สำหรับเรื่องนี้ ซึ่งกลไกดังกล่าวที่สำคัญได้แก่ กลไกในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งหมายถึงกลไกตามกฎหมายบัตรขององค์การสหประชาชาติและกลไกภายในรัฐสมาชิก ซึ่งหมายถึง กลไกตามกฎหมายของรัฐสมาชิก ตามที่ได้ กล่าวแล้วว่าสิทธิมนุษยชนนั้น ถือเป็นสิทธิระหว่างประเทศที่ทุกประเทศจะต้องร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการคุ้มครอง ดังนั้น องค์การสหประชาชาติซึ่งเป็นองค์กรกลางของบรรดาประเทศต่าง ๆ และเป็นผู้ริเริ่มจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นมาตรฐานกลางสำหรับประเทศสมาชิกได้ยึดถือ โดยบทบาทของสหประชาชาติในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้น มีดังนี้

2.1.1) มาตรการส่งเสริม กล่าวคือ ข้อ 55 บัญญัติถึงความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประเทศว่า “โดยมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดสถานการณ์ที่มั่นคงและความผาสุก ซึ่งจำเป็นสำหรับความสัมพันธ์โดยสันติ และฉันทมิตรระหว่างประเทศ ซึ่งตั้งอยู่บนความเคารพในหลักการแห่งความเสมอภาคและการตัดสินใจด้วยตนเองของมวลชน สหประชาชาติจะส่งเสริมความเคารพต่อและรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานของมวลชน โดยไม่มีความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือค่านิยม”

ข้อ 56 บัญญัติถึงการทำให้วัตถุประสงค์บรรลุผลสำเร็จว่า “สมาชิกสหประชาชาติจะต้องช่วยกันทำให้วัตถุประสงค์ในมาตราเป็นผลสำเร็จ”

ข้อ 62 บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council) ว่าจะต้อง “ให้การสนับสนุนวัตถุประสงค์ที่มุ่งส่งเสริมความเคารพและการรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานของมวลชน

ข้อ 68 บัญญัติว่าคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมจะจัดตั้ง “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

ข้อ 76 บัญญัติถึงจุดหมายและวัตถุประสงค์ของกฎบัตรสหประชาชาติว่า “จุดมุ่งหมายขั้นต้นประการหนึ่งของภาวะทรัสตี ซึ่งต้องกันกับวัตถุประสงค์ในข้อ 1 ของกฎบัตรสหประชาชาตินั้น จะส่งเสริมการเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานของมวลชน”

ต่อมาในเดือนตุลาคม ค.ศ.1946 จึงได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ” (The United Nations Commission on Human Rights) โดยคณะกรรมการฯ ชุดนี้ได้จัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

1.2) สหประชาชาติกับการทำสิทธิมนุษยชนให้เป็นสิทธิตามกฎหมาย

โดยที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายกับรัฐ สมาชิกองค์การสหประชาชาติ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนหลายกรณีต้องอาศัยกฎบัตรสหประชาชาติเป็นหลัก หรือใช้การติดตามสอดส่องดูแลส่งเสริมทางด้านบริหารทั่วไป ทำให้เกิดปัญหาขัดข้องนานาประการ ดังนั้น สหประชาชาติจึงได้ดำเนินการทำให้สิทธิมนุษยชนที่ระบุในกฎบัตรสหประชาชาติ และในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ให้เป็นสิทธิตามกฎหมาย ทั้งนี้โดยการจัดทำเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยตรง และมีผลผูกพันตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศต่อรัฐภาคีทุกรัฐ

สำหรับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้นมีเนื้อที่สำคัญโดยเริ่มจากอารัมภบท กล่าวคือ “โดยที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งปวงแห่งครอบครัวมนุษย์เป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในพิภพ

ด้วยเหตุที่การเฝ้าเฉย และดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชนได้ก่อให้เกิดการอันป่าเถื่อน โหดร้ายทารุณ ซึ่งได้กระทบกระเทือนมนโนธรรมของมนุษยชาติอย่างรุนแรง และโดยเหตุที่ได้มีการประกาศปณิธานอันสูงสุดของสามัญชนว่าถึงวาระแห่งโลกแล้วที่มนุษย์จะมีเสรีภาพในการพูดและในความเชื่อถือ รวมทั้งมีเสรีภาพจากความกลัวและความต้องการของมนุษย์เป็นความปรารถนาสูงสุดของประชาชนทั่วไป

ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งจำเป็นสิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าไม่พึงประสงค์ให้มนุษย์ต้องถูกบีบบังคับให้หาทางออก โดยการกบฏต่อพระราชและการกดขี่อันเป็นที่พึงแห่งสุดท้าย

ด้วยเหตุที่ประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรีและคุณค่าของตัวบุคคล และในความเสมอภาคแห่งสิทธิของทั้งชายและหญิง และได้ตัดสินใจที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมตลอดจนมาตรฐานแห่งชาติให้ดีขึ้น ได้มีเสรีภาพมากขึ้น

ด้วยเหตุที่รัฐสมาชิกได้ปฏิญาณที่จะให้ได้มาโดยร่วมมือกับสหประชาชาติ ซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการถือปฏิบัติโดยสากลต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ด้วยเหตุที่ความเข้าใจตรงกันในเรื่องสิทธิและเสรีภาพมีความสำคัญยิ่งเพื่อให้ปฏิญานี้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเต็มเปี่ยม

ดังนั้น บัดนี้สมัชชาจึงประกาศให้ปฏิญานี้ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จ สำหรับประชาชนทั้งหลายและประชาชาติทั้งปวง ด้วยจุดประสงค์ที่จะให้ปัจเจกบุคคลทุกผู้ทุกนามและองค์กรของสังคมทุกหน่วย โดยการระลึกเสมอ ๆ ถึงปฏิญานี้ พยายามสั่งสอนและให้การสอนและให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรฐานที่เจริญก้าวหน้าไปข้างหน้า ทั้งในและระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการถือปฏิบัติต่อสิทธิเหล่านั้นสากลและได้ผลทั้งในหมู่ประชาชนของรัฐสมาชิกเอง และในหมู่ประชาชนแห่งดินแดนที่อยู่ภายใต้ตุลาณาของรัฐสมาชิกดังกล่าว โดยเนื้อหา 30 ข้อที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ดังนี้

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ ต่างในตนมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญานแห่งภราดรภาพ

ข้อ 2 ทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามที่ระบุไว้ในปฏิญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางกฎหมาย หรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด

ข้อ 3 ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพธรรมและความมั่นคงแห่งบุคคล

ข้อ 6 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด

ข้อ 7 ทุกคนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุก ๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญานี้ และต่อการยุยงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น

ข้อ 22 ทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม มีสิทธิในหลักประกันสังคม และย่อมมีสิทธิในการบรรลุสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งจำเป็นต่อศักดิ์ศรีและการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเสรีของตนผ่านความพยายามของรัฐและความร่วมมือระหว่างประเทศและตามการจัดการและทรัพยากรของแต่ละรัฐ

ข้อ 25 (1) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพ และความอยู่ดีของตน และครอบครัวรวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็น และหลักประกันในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย พุพพลภาพ เป็นหม้าย วยชรา หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในพฤติการณ์อันนอกเหนือที่ตนจะควบคุมได้

(2) มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรสย่อมได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ 27 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมโดยอิสระในชีวิตทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนที่จะเพติดเพลินกับศิลปะและมีส่วนในความคืบหน้าและผลประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์

ข้อ 29 (1) ทุกคนมีหน้าที่ต่อชุมชนซึ่งการพัฒนาบุคลิกภาพของตนจะพัฒนาได้อย่างเสรีและเต็มความสามารถ

(2) ในการใช้สิทธิและเสรีภาพของตน บุคคลต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัด เพียงเท่าที่มีกำหนดไว้ตามกฎหมายเท่านั้น เพื่อวัตถุประสงค์ของการได้มาซึ่งการยอมรับและการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการอันสมควรทางด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชาติและสวัสดิการโดยทั่ว ๆ ไปในสังคมประชาธิปไตย

(3) สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ มิว่าจะด้วยกรณีใดจะใช้ให้ขัดกับวัตถุประสงค์และหลักการ ของสหประชาชาติไม่ได้

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วย สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)

กติกานี้ ฉบับนี้ได้ปรารถนาว่า รัฐภาคีทั้งหมดได้ตระหนักว่า “ตามหลักการในกฎบัตรนั้น การยอมรับซึ่งเกียรติศักดิ์โดยธรรมชาติและสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นรากฐานของเสรีภาพความยุติธรรมและสันติภาพในโลก”

ตามปฏิญญาฯ ความคิดที่ว่า การเป็นมนุษย์เสรีโดยได้รับเสรีภาพจากความกลัวและเสรีภาพจากความต้อการนั้นจะสำเร็จได้ถ้ามีการสร้างขึ้นซึ่งเป็นเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อทุกคนจะสามารถได้รับสิทธิในเศรษฐกิจและสังคมและวัฒนธรรมเท่า ๆ กับสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รัฐภาคีได้ตระหนักถึงพันธกรณีซึ่งรัฐทั้งหลายมีอยู่ตามกฎบัตร ในอันที่จะต้องส่งเสริมความเคารพและการรักษาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพตามหลักสากล สำหรับกติกานี้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542 และมีผลใช้บังคับ 5 ธันวาคม 2542

2.1) หลักการคุ้มครองสิทธิตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (กฤษณ พลวัน, 2520) สรุปได้ดังนี้

ข้อบทที่ 1 กำหนดว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะกำหนดเจตจำนงของตนเอง และโดยสิทธิดังกล่าวเขาย่อมตัดสินใจเรื่องสถานะการเมืองและการแสวงหา ซึ่งการพัฒนาในทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมโดยเสรี

ข้อบทที่ 2-5 ระบุให้รัฐภาคีแต่ละรัฐ ดำเนินการแยกกันและร่วมกัน ในทางเศรษฐกิจและทางเทคนิคตามความสามารถของตนเพื่อให้สิทธิต่าง ๆ ที่ระบุไว้นี้จะได้รับการปฏิบัติโดยไม่มีความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การเมือง หรือความคิดเห็นอื่นสัญชาติหรือพื้นฐานทางสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือ สถานะอื่นใด ยอมให้รัฐจำกัดสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองนี้ได้โดยทางกฎหมายเพื่อ ส่งเสริมความผาสุกในสังคมประชาธิปไตย ห้ามมิให้รัฐภาคีหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการอันบ่อนทำลายหรือจำกัดสิทธิเช่นว่านี้เกินกว่าที่กติกานี้บัญญัติไว้

ข้อบทที่ 6-15 ให้การคุ้มครองสิทธิในการทำงาน สิทธิในการได้รับสภาพะการทำงานที่ดี สิทธิในการก่อตั้งสหภาพการค้าและเข้าร่วมในสหภาพดังกล่าว สิทธิในการหยุดงานตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศอนุญาตให้กระทำ สิทธิในความมั่นคงทางสังคมและรวมทั้งการประกันสังคม รัฐภาคีควรให้การคุ้มครองและช่วยเหลืออย่างกว้างขวางที่สุดแก่ครอบครัว ซึ่งตามธรรมชาติถือว่าเป็นพื้นฐานของสังคม การให้การศึกษาแก่เด็ก การสมรสจะต้องเกิดขึ้นจากความยินยอมของทั้งสองฝ่าย รัฐต้องให้การคุ้มครองเป็นพิเศษแก่มารดาในระยะเวลาอันสมควรก่อนและหลังคลอด และให้ใช้มาตรการพิเศษ

เพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือแก่เด็กและผู้เยาว์โดยไม่คำนึงถึงข้อแตกต่างเกี่ยวกับบิดามารดาหรือเงื่อนไขอื่น ๆ

รัฐภาคียอมรับซึ่งสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัว รวมทั้งอาหารอันเพียงพอ เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงฐานะการเป็นอยู่ที่กระทำต่อเนื่องกันไป สิทธิที่จะบรรลุถึงมาตรฐานสูงสุดซึ่งสุขภาพทางกายและทางจิต สิทธิในการศึกษา สิทธิในการมีส่วนร่วมในทางวัฒนธรรม

2.2) วิธีการคุ้มครองตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีดังนี้

ข้อบทที่ 16-25 กำหนดให้รัฐภาคีรายงานไปยังเลขาธิการสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการต่าง ๆ ซึ่งตนได้กระทำขึ้นเพื่อบรรลุความสำเร็จในการรักษาซึ่งสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวและเลขาธิการสหประชาชาติจะส่งสำเนารายงานนั้นไปยังคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมเพื่อพิจารณาโดยยึดหลักตามบทบัญญัติในกติกานี้

คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมอาจทำรายงานร่วมกับหน่วยงานพิเศษต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกติกานี้ ซึ่งอาจรวมทั้งการวินิจฉัยโดยเฉพาะและทำข้อเสนอแนะต่าง ๆ คณะมนตรีฯ อาจแจ้งให้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนทราบเกี่ยวกับรายงานต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการฯ ศึกษาและให้คำแนะนำและอาจส่งรายงานพร้อมด้วยข้อเสนอแนะไปยัง สมัชชาสหประชาชาติ เกี่ยวกับข่าวสารที่ได้รับจากรัฐภาคีและหน่วยงานชำนาญพิเศษเกี่ยวกับมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อรักษาสิทธิมนุษยชนแห่งกติกานี้

ข้อบทที่ 26-31 เปิดโอกาสให้รัฐสมาชิกองค์การสหประชาชาติ หรือสมาชิกหน่วยงานชำนาญพิเศษ หรือรัฐภาคีแห่งธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ และรัฐอื่น ๆ ที่สมัชชาฯ ได้ส่งคำเชิญเข้าร่วมเป็นภาคีในสัญญานี้ได้ และกติกาได้กล่าวถึงวิธีการให้สัตยาบันและการมีผลใช้บังคับของกติกา ยอมให้รัฐภาคีเสนอแก้ไขกติกาฯ นี้ได้โดยยื่นข้อเสนอไปยังเลขาธิการสหประชาชาติ การแก้ไขนี้จะต้องได้รับการรับรองด้วยคะแนนเสียงข้างมากของรัฐภาคีที่มาประชุม แต่มีผลใช้บังคับเฉพาะรัฐที่ยอมรับการแก้ไข ส่วนรัฐอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้กฟ้นตนเองตามบทบัญญัติเดิมหรือการแก้ไขอื่น ๆ ที่ตนยอมรับเท่านั้น ฯลฯ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในกติการะหว่างประเทศฉบับนี้ เมื่อ 5 กันยายน ค.ศ.1999

3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)

กติกาฯ ฉบับนี้มี 53 ข้อ บทแยกเป็นบทบัญญัติที่เป็น “สารบัญญัติ” (การรับรองสิทธิเสรีภาพ) คือ ข้อบทที่ 1-27 และบทบัญญัติที่เป็น “วิธีบัญญัติ” (วิธีการดำเนินงานเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่รับรองไว้) คือ ข้อบทที่ 28-53

กติกาฯ ฉบับนี้มีลักษณะเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศแก่รัฐบาลภาคี ทั้งนี้โดยนำหลักการที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติซึ่งไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศมาทำให้เป็นสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศโดยมีระบบการตรวจสอบโดยองค์การสหประชาชาติว่าได้มีการปฏิบัติตามกติกาฯ หรือไม่ และมีการละเมิดกติกาหรือไม่ รวมทั้งวิธีการดำเนินการเมื่อมีการกล่าวหาว่ารัฐภาคีได้ละเมิดสิทธิ

เสรีภาพที่ได้มีการรับรอง หรือคุ้มครองไว้ในกติกาฯ ดังกล่าว สาระสำคัญของกติกาฯ ฉบับนี้มีดังต่อไปนี้ (กุลพล พลวัน, 2538)

3.1) บทบัญญัติที่เป็นสารบัญญัติเพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพ

คำปรารภและข้อบทที่ 1 ของกติกาฯ ฉบับนี้มีข้อความคล้ายคลึงกับกติกาฯ ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Government on Economic, Social and Cultural Rights) ได้กล่าวถึงหลักการคุ้มครองตามกติกาฯ ว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พอสรุปได้ดังนี้

ข้อบทที่ 2-5 ได้บัญญัติให้รัฐภาคีเคารพและประกันซึ่งสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามกติกาฯ นี้แก่บุคคลที่อยู่ในเขตแดนของตน โดยไม่มีความแตกต่าง เรื่องเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การเมือง หรือความคิดเห็นอื่น สัญชาติหรือพื้นฐานทาง สังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะ อื่น ๆ และกรณีที่ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ หรือไม่มีมาตรการอื่นใดอยู่ก่อน รัฐภาคีจะต้องออกกฎหมายหรือให้มาตรการต่าง ๆ ตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของตนและตามกติกาฯ ฉบับนี้เพื่อให้มีผลต่อสิทธิเหล่านี้

ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินสาธารณะอันคุกคามต่อความเป็นอยู่ของประเทศ รัฐภาคีอาจงดเว้นไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีในกติกาฯ นี้ได้ตามความจำเป็นแห่งสถานการณ์ แต่กติกาฯ นี้ไม่อาจตีความไปในทางให้สิทธิแก่รัฐหรือกลุ่มบุคคลใดในอันที่จะกระทำการใด ๆ เพื่อลิดรอน เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ที่ได้รับรองไว้นอกเหนือไปกว่าที่บัญญัติไว้ในกติกาฯ นี้

ข้อบทที่ 6-27 บัญญัติว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิในชีวิต สำหรับประเทศที่ยังไม่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตนั้น คำพิพากษาให้ประหารชีวิตจะต้องใช้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ ขณะกระทำความผิดและไม่ขัดต่อบทบัญญัติในกติกาฯ นี้ และอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมที่เป็นการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) ค.ศ. 1948

(1) ห้ามมิให้มีการทรมานหรือกระทำการโหดร้ายขัดต่อมนุษยธรรม หรือบีบบังคับหรือลงโทษอย่างผิดศีลธรรมต่อบุคคลใด

(2) ห้ามมิให้นำบุคคลใดมาเป็นทาส รวมทั้งห้ามการซื้อขายทาส

(3) ห้ามมิให้นำบุคคลมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงแห่งบุคคล เช่น ห้ามมิให้มีการจับกุมหรือคุมขังตามอำเภอใจ บุคคลซึ่งต้องหาคดีอาญาจะต้องนำไปยังศาลหรือเจ้าพนักงานอื่น ๆ ผู้มีอำนาจตามกฎหมายเพื่อพิจารณาคดีในเวลาอันสมควร หรือเพื่อปล่อยตัว ในกรณีที่บุคคลใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยถูกจับกุมหรือคุมขัง ย่อมมีสิทธิดำเนินวิธีพิจารณาในศาลเพื่อจะได้พิจารณาโดยไม่ชักช้าว่าการคุมขังนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเพื่อปลดปล่อยผู้นั้นถ้าการคุมขังนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(4) ห้ามมิให้มีการจำคุกเนื่องจากการไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญา

(5) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพการเคลื่อนไหวและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในเขตแดนของรัฐ บุคคลทุกคนมีสิทธิจะออกจากประเทศใด ๆ รวมทั้งประเทศของตนและไม่อาจจะถูกจำกัดโดยอำเภอใจซึ่งสิทธิในการเข้าประเทศของตน

(6) บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกันในศาล มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาได้อย่างยุติธรรม และเปิดเผย บุคคลที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมาย

(7) ห้ามมิให้มีการแทรกแซงในเรื่องส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือจดหมายโต้ตอบโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(8) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกผิดชอบศาสนา สิทธิในการชุมนุมโดยสันติ สิทธิในเสรีภาพในการสมาคมกับบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งสิทธิในการก่อตั้งและร่วมในสหภาพการค้าเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของตนเอง

3.2) บทบัญญัติที่เป็นวิธีบัญญัติเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิคณะกรรมการสิทธิและมนุษยชน

ข้อบทที่ 28-45 บัญญัติให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) มีจำนวน 18 คน ซึ่งเป็นบุคคลถือสัญชาติของรัฐภาคี โดยคณะกรรมการฯ ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมสูงและมีประสบการณ์ในทางกฎหมายสมาชิก และคณะกรรมการฯ นี้จะต้องมาจากการเลือกตั้ง

คณะกรรมการฯ นี้จะประกอบด้วยกรรมการที่ถือสัญชาติของรัฐหนึ่งเกินกว่าหนึ่งคนไม่ได้ สมาชิกของคณะกรรมการฯ นี้จะถูกเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่ที่มีกำหนด 4 ปี และอาจถูกเลือกซ้ำอีกได้ สมาชิกจำนวน 9 คน ที่ถูกเลือกตั้งครั้งแรกนี้จะสิ้นสุดสมาชิกภาพในระยะ 2 ปี ฉะนั้นเมื่อการเลือกตั้งครั้งแรกแล้วเสร็จประธานคณะกรรมการฯ จะจับสลากชื่อสมาชิกทั้ง 9 คนนี้ทันที เลขาธิการสหประชาชาติจะจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการฯ นี้ครั้งแรก ณ ที่ทำการองค์การสหประชาชาติ ส่วนการประชุมครั้งต่อ ๆ ไปให้เป็นไปตามวิธีการของคณะกรรมการฯ ปกติ คณะกรรมการฯ นี้จะประชุมกัน ณ ที่ทำการองค์การสหประชาชาติ หรือที่สำนักงานขององค์การฯ ในกรุงเจนีวา

รัฐภาคีจะต้องส่งรายงานเกี่ยวกับ มาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามกติกาฯ นี้ ภายในหนึ่งปีนับตั้งแต่กติกาฯ นี้ มีผลบังคับใช้สำหรับรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ หลังจากนั้นจะต้องส่งรายงานตามคำเรียกร้องของคณะกรรมการฯ รายงานดังกล่าวให้ส่งไปยังเลขาธิการสหประชาชาติซึ่งจะเป็นผู้ส่งต่อไปยังคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณารายงานนี้จะต้องแสดงถึงเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งอุปสรรค (ถ้ามี) อันมีผลต่อการบรรลุความสำเร็จแห่งกติกาฯ นี้

สำหรับเลขาธิการสหประชาชาติ หลังจากได้ปรึกษากับคณะกรรมการฯ แล้ว อาจส่งสำเนารายงานไปยังหน่วยชำนาญพิเศษซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เมื่อได้รับรายงานดังกล่าว คณะกรรมการฯ จะศึกษารายงานที่รัฐภาคีส่งมาแล้วจะส่งรายงานของตนเองพร้อมด้วยข้อคิดเห็นที่เหมาะสมไปยังรัฐภาคี นอกจากนี้คณะกรรมการฯ ยังอาจส่งข้อคิดเห็นของตนไปยังคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมพร้อมกับสำเนารายงานต่าง ๆ ที่ตนได้รับจากรัฐภาคี และนอกจากนี้ยังมีการให้สิทธิเรียกร้องแก่รัฐภาคี ในกรณีที่รัฐภาคีอื่น ๆ ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี การแต่งตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท เพื่อให้กลไกดังกล่าวมาสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในกติการะหว่างประเทศฉบับนี้ เมื่อ 29 ตุลาคม ค.ศ.1996

นอกจากกลไกในระดับระหว่างประเทศ อันหมายถึง กลไกในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว กลไกในระดับภูมิภาคเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนก็ได้เริ่มพัฒนาขึ้น ดังจะเห็นได้จากกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปได้ร่วมมือกันในระดับภูมิภาค (Regional) โดยเรียกตัวเองว่า สภายุโรป (Council of Europe) อันเป็นองค์การระหว่างประเทศและสภายุโรปได้พยายามนำหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพภายในบรรดารัฐสมาชิกของตน โดยการจัดทำอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นมูลฐาน (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) ผลงานของสภายุโรปเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ได้กระทำอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแนวโน้มที่ดียิ่งในการร่วมมือกันคุ้มครองสิทธิมนุษยชนสำหรับ สิทธิของผู้สูงอายุตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติที่ได้ให้การรับรองสิทธิของมนุษย์ทุกคนไว้ว่ามีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องชาติกำเนิด สีผิว เพศ อายุ ศาสนา ภาษา หรือ เผ่าพันธุ์ใด

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศที่ออกตามปฏิญญา ๗ ดังกล่าวทั้ง 2 ฉบับ ซึ่งได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สามารถที่จะจำแนกประเภทสิทธิของผู้สูงอายุอันจะกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิซึ่งถือเป็นมาตรฐานสากลในระดับระหว่างประเทศ ได้ดังนี้ (ศรีทัตทิมา พานิชพันธ์, 2538)

(1) สิทธิในความเป็นพลเมือง ผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นพลเมืองย่อมจะมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกันกับประชากรในกลุ่มอื่น ๆ เช่น มีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากการถูกทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือจากการแสวงหาประโยชน์จากผู้สูงอายุในทางที่มิชอบ เป็นต้น

(2) สิทธิในทางการเมือง ผู้สูงอายุย่อมมีสิทธิในทางการเมืองเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป อาทิ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง สิทธิในการมีส่วนร่วมในการบริหารและปกครองประเทศ สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาและสิทธิในการรวมกลุ่มกันในทางการเมือง เป็นต้น

(3) สิทธิในทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีสิทธิในการเลือกประกอบอาชีพตามความสมัครใจ สิทธิในความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สิทธิในทรัพย์สินที่หามาได้ และสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรมภายหลังจากที่พ้นวัยทำงาน

(4) สิทธิในทางสังคม ผู้สูงอายุมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมในฐานะพลเมืองของสังคม สิทธิที่จะได้รับความมั่นคงในทางสังคมจากการประกันสังคม สิทธิที่จะได้รับบริการและสวัสดิการสังคม รวมทั้งสิทธิที่จะ ใช้ทรัพยากรในทางสังคมทุกประเภท อาทิ บริการสังคม สงเคราะห์ บริการด้านการแพทย์ การศึกษา สถานสงเคราะห์ เป็นต้น

(5) สิทธิในทางวัฒนธรรม ผู้สูงอายุมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตตามวิถีทาง และครรลองของสังคมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชน สิทธิที่จะปฏิบัติตามและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของตน อาทิ การแต่งกาย การประกอบกิจกรรมตามประเพณี นอกจากนี้ผู้สูงอายุมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป

(6) สิทธิในการศึกษา ผู้สูงอายุมีสิทธิในการศึกษาหาความรู้ในศาสตร์หรือสาขาวิชาใด ๆ ตามความต้องการและความสนใจของตนในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิต การฝึกฝนและพัฒนาอาชีพ ตลอดจนการพัฒนาความสามารถและศักยภาพในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้สูงอายุใช้ในการประกอบอาชีพภายหลังจากที่เกษียณอายุไปแล้ว

(7) สิทธิในครอบครัว ผู้สูงอายุมีสิทธิในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว มีสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูและได้รับความคุ้มครองในสวัสดิภาพจากสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีสิทธิในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวอีกด้วย อาทิ สิทธิของบิดา มารดา ที่มีต่อบุตร หรือสิทธิของผู้ปกครองที่มีต่อผู้เยาว์ ตลอดจนสิทธิของทายาทในการที่จะได้รับมรดก เป็นต้น

(8) สิทธิในทางศาสนา ผู้สูงอายุมีสิทธิที่จะเลือกนับถือศาสนา นิกาย หรือสิทธิในศาสนาใดก็ได้ตามความเชื่อ รวมทั้งสิทธิในการประกอบพิธีกรรมหรือศาสนกิจ ตามความเชื่อของตนได้

จากประเภทสิทธิของผู้สูงอายุดังกล่าว ผู้สูงอายุควรจะได้รับ ความคุ้มครองจากหลักและกลไกการคุ้มครองตามกฎหมายในสิทธิเหล่านี้ด้วย กฎหมายคุ้มครองสิทธิส่วนมากจะเป็นกฎหมายที่บัญญัติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมือง คือกฎหมายมหาชน และกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในอดีต นับตั้งแต่ พ.ศ.2491 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีการนำหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย อีกทั้งประเทศไทยยังได้เข้าร่วมเป็นภาคีในกติการะหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็ยังได้นำหลักการบางส่วนจากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มาบัญญัติไว้เป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญด้วย ดังนั้น จึงถือได้ว่าหลักสิทธิมนุษยชน และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นแนวความคิดหนึ่งที่สนับสนุนการคุ้มครองผู้สูงอายุในประเทศไทย ผ่านรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสื่อกลางและรัฐต้องให้การเคารพและสนับสนุนสิทธิของผู้สูงอายุ ประกอบกับการพัฒนาของการอ้างสิทธิมนุษยชนต่อรัฐมาสู่การอ้างสิทธิมนุษยชนต่อภาคธุรกิจมากยิ่งขึ้น เช่น เรื่องการปฏิบัติที่เสมอภาค ค่าจ้างที่ยุติธรรม ชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม การประกันสังคม การจ้างแรงงานและการปฏิบัติที่เหมาะสม สิทธิในเรื่องแรงงานต่าง ๆ จะช่วยส่งเสริมบทบาทการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่ทุกคนรวมถึงผู้สูงอายุ อันจะทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นหลักเกณฑ์และเป็นสิทธิที่ได้รับความเคารพอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

ดังนั้น หลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความ เป็นมนุษย์และบัญญัติถึงสิทธิของผู้สูงอายุ ดังที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 โดยเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามข้อบทของปฏิญญาดังกล่าว ทั้งนี้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ทางการเมืองของแต่ละประเทศ

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เคารพในเกียรติศักดิ์และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์บนพื้นฐานแห่งเสรีภาพ ความยุติธรรมและเสรีภาพในโลก ได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงสิทธิของผู้สูงอายุไว้ในมาตรา 25(1) ดังนี้

(1) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานในการครองชีพที่เหมาะสม เพื่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของเขาและครอบครัวของเขา อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ

การแพทย์และบริการทางสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิที่จะได้รับความมั่นคงในกรณีที่ว่างงาน เจ็บป่วย การเสื่อมสมรรถภาพ การเป็นหม้าย **ชราภาพ** หรือ การขาดความไม่สะดวกในการดำรงชีวิตอื่นใด ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่นอกเหนือการควบคุมของเธอ

4) แนวคิดและหลักการตามกฎบัตรสหประชาชาติและนโยบายขององค์การสหประชาชาติ

ในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุนี้ มีความเกี่ยวข้องกับกฎบัตรสหประชาชาติ นโยบายขององค์การสหประชาชาติ และหลักการในการเคารพสิทธิของผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเรื่องผู้สูงอายุได้ เนื่องจากแนวคิดและหลักการต่าง ๆ ดังกล่าวเหล่านี้ จะช่วยสนับสนุนและปรับปรุงการทำงานในเรื่องการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลได้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1) กฎบัตรสหประชาชาติ

ในกฎบัตรสหประชาชาตินี้แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของสหประชาชาติที่ต้องการให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง และให้มีการจัดทำสาส์นระดับระหว่างประเทศ เพื่อรับรองสิทธิมนุษยชน (International Bill of Rights) ซึ่งปรากฏข้อความเกี่ยวกับการสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอีกหลายข้อบท ซึ่งกฎบัตรฯ ดังกล่าวได้ลงมติรับรองโดยที่ประชุมใหญ่เมื่อ 15 เมษายน ค.ศ. 1945

4.2) นโยบายขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศว่าด้วยผู้สูงอายุ (International Plan of Action on Ageing)

แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นนโยบายขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดมาตรฐานการระหว่างประเทศครั้งแรก โดยกล่าวถึง การปฏิบัติในเรื่องผู้สูงอายุของประชาคมโลก โดยวางแนวความคิดหลัก นโยบาย และโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งแผนปฏิบัติการดังกล่าวได้รับการรับรองโดยสมัชชาใหญ่ องค์การสหประชาชาติ ใน ปี ค .ศ. 1982 (มติ ที่ 37/61) และในปีเดียวกันนี้ก็ได้มีมติยอมรับแผนนี้ในการประชุมสมัชชาโลก เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรียเรียกว่า “Vienna Plan” หรือ “International Plan” เนื่องจากเกี่ยวข้องกับทุกภูมิภาคในโลก โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดความมั่นคง ในศักยภาพของบรรดารัฐบาล และสังคมทั่วไปในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับระดับอายุของประชากร และมีจุดมุ่งหมายที่กล่าวถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาและความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชากรผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ ซึ่งหมายความ รวมถึง มติรับรอง(Recommendation) จากสมัชชาโลก จำนวน 62 ฉบับ การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ การฝึกอบรม และการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ สุขภาพและโภชนาการ การคุ้มครองผู้บริโภคที่สูงอายุ ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ครอบครัว สวัสดิการสังคม การประกันรายได้ การจ้างงาน และการศึกษา

แผนปฏิบัติการดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายระหว่างประเทศในการกำหนดมาตรฐานและยุทธวิธีที่ได้รับการพัฒนาจากชุมชนระหว่างประเทศในหลายทศวรรษที่ผ่านมา จึงอาจถือได้ว่ามาตรฐานและยุทธวิธีเหล่านี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนมาตรฐานและการใช้นโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุนั้น เป็นสิทธิอธิปไตยและความรับผิดชอบของแต่ละรัฐ และให้สอดคล้องกับพื้นฐานของความจำเป็นและเป้าหมายของชาติ อย่างไรก็ตามการส่งเสริมด้านกิจกรรมต่าง ๆ ความ

ปลอดภัย และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ควรเป็นส่วนสำคัญในการร่วมกันให้เกิดความพยายามที่จะพัฒนาภายในกรอบของระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่ (New International Economic Order) ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาโดยความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศ และระดับภูมิภาค

4.3) องค์การสหประชาชาติกับการประกาศหลักการในการเคารพสิทธิผู้สูงอายุและการประกาศปีผู้สูงอายุสากล

ในปี ค .ศ. 1999 (พ.ศ.2542) องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีผู้สูงอายุสากล (International Year of Older Persons 1999) และได้ประกาศหลักการในการเคารพสิทธิผู้สูงอายุ (United Nation Principles for Older Persons) โดยในบทนำ (Preamble) ของหลักการดังกล่าวได้กล่าวถึงการเคารพสิทธิผู้สูงอายุในฐานะสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรีและในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ดังนี้ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2552 หน้า 1)

นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ โดยองค์การดังกล่าวได้ออกหลักการผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ.1991 (United Nations Principles for Older Persons Adopted by General Assembly resolution 46/91 of 16 December 1991) โดยตามปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึง สิทธิมนุษยชนซึ่งได้ประกาศยืนยันถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ภายใต้ศักดิ์และสิทธิของมนุษยชาติถึงความเท่าเทียมกัน (สิทธิเสมอภาค) ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงหรือชนชาติใดก็ตาม และส่งเสริมสถานภาพทางสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจึงขยายขอบข่ายของเสรีภาพให้มากขึ้น ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 หลักการผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ

หลักการ	รายละเอียด
1.การมีอิสระภาพในการพึ่งตนเอง (Independence)	<ol style="list-style-type: none"> 1) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้ รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอ ทั้งจากการจัดสรรรายได้ การสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัว และชุมชน ตลอดจนการช่วยเหลือตนเอง 2) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิและโอกาสได้ทำงาน หรือมีโอกาที่จะสร้างรายได้ทางอื่นให้กับตนเอง 3) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการกำหนดการเกษียณอายุการทำงาน 4) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงโครงการฝึกอบรม และโครงการด้านการศึกษาที่เหมาะสม 5) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และสามารถที่จะปรับให้เข้ากับสภาพพึ่งพอใจส่วนบุคคลและความสามารถที่เปลี่ยนแปลงไป 6) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะพักอาศัยอยู่ที่บ้านของตนเองได้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ตารางที่ 2.2 หลักการผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ (ต่อ)

หลักการ	รายละเอียด
2. การมีส่วนร่วม (Participation)	<p>1) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิคงอยู่ในสังคม และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดและ ดำเนินนโยบายที่มีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่อันดีของผู้สูงอายุ รวมทั้งแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะกับคนรุ่นใหม่</p> <p>2) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะแสวงหาและพัฒนาโอกาสในการให้บริการแก่ชุมชนและทำงานอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถ</p> <p>3) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะก่อตั้งขบวนการหรือสมาคมเพื่อผู้สูงอายุ</p>
3. การอุปการะเลี้ยงดู (Care)	<p>1) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู และการปกป้องคุ้มครองจากครอบครัวและชุมชน ตามคุณค่าวัฒนธรรมของแต่ละระบบสังคม</p> <p>2) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงบริการด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อช่วยให้สามารถและคงไว้หรือฟื้นฟู สมรรถภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ให้อยู่ในระดับที่สมบูรณ์ที่สุดและเพื่อช่วยป้องกันหรือชะลอการเกิดภาวะเจ็บป่วยอีกด้วย</p> <p>3) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิได้รับการทางด้านสังคมและกฎหมาย เพื่อส่งเสริมอิสรภาพในการดำเนินชีวิต การปกป้องคุ้มครองและการอุปการะเลี้ยงดู</p> <p>4) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ ซึ่งจะให้บริการด้านการปกป้องคุ้มครอง การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการกระตุ้นทางด้านจิตใจและสังคม ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและบรรยากาศที่เป็นมิตร ตามความเหมาะสมกับสถานภาพและความต้องการ</p> <p>5) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิมนุษยชนทั้งปวงและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ในขณะที่อยู่ในสถานที่ใด ๆ หรือในสถานที่ให้บริการดูแลรักษา รวมทั้งพึงได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรี ความเชื่อความต้องการ และความเป็นส่วนตัว ตลอดจนสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดู และคุณภาพชีวิตของตนเอง</p>
4. การบรรลุความต้องการ (Self-fulfillment)	<p>1) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะแสวงหาโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่</p> <p>2) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงแหล่งการศึกษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ทางศาสนา และนันทนาการในสังคม</p>
5. ความมีศักดิ์ศรี (Dignity)	<p>1) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงปลอดภัยปราศจากการถูกแสวงหาผลประโยชน์ ตลอดจนการปฏิบัติอย่างทารุณทั้งทางร่างกายและจิตใจ</p> <p>2) ผู้สูงอายุพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัย เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ภูมิหลัง ศาสนา ความพิการ ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสถานภาพอื่นใด</p>

นอกจากนี้ การให้หลักประกันทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นเรื่องที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกได้ให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง จนมีการจัดตั้งเป็นสมาคมประกันทางสังคมระหว่างประเทศ (International Social Security Association) โดยจัดตั้งขึ้นที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และมีการกำหนดบทบาทเกี่ยวกับการประกันทางสังคมของประเทศที่กำลังพัฒนา โดยให้ความสนับสนุนเศรษฐกิจกรณีผู้สูงอายุ (International Social Security Association, The Implications for Social Security of Structural Adjustment Policies, (Geneva : International Social Security Association, 1993)

นอกจากนี้ยังมี หลักการในการเคารพสิทธิของผู้สูงอายุ ตามที่ได้ประกาศใน United Nations Principles for Older Persons จำนวน 18 ข้อดังนี้

1. ผู้สูงอายุควรจะได้รับอาหาร น้ำ ที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอ โดยการมีรายได้ การสนับสนุนของครอบครัว และชุมชน และการช่วยเหลือตัวเอง
2. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการทำงานหรือสามารถได้รับรายได้อื่น ๆ
3. ผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าเมื่อใดจะต้องพ้นจากการทำงาน
4. ผู้สูงอายุควรได้รับการฝึกอบรม และการศึกษาตามความเหมาะสม
5. ผู้สูงอายุควรได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่สงบปลอดภัยด้วยความพึงพอใจตามกำลังความสามารถ
6. ผู้สูงอายุควรที่จะได้อาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง ตลอดระยะเวลายาวนานเท่าที่เป็นไปได้
7. ผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในการกำหนด และดำเนินงานตามนโยบายต่าง ๆ ที่จะส่งผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของตนและสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะให้กับชนรุ่นหลังได้
8. ผู้สูงอายุควรที่จะได้รับการพัฒนาโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่ชุมชนและเป็นอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมตามความสนใจและกำลังความสามารถของตน
9. ผู้สูงอายุควรมีบทบาทที่จะจัดตั้งกลุ่มหรือสมาคมของผู้สูงอายุเองได้
10. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลจากครอบครัวและชุมชนและได้รับการคุ้มครอง
11. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลรักษาสุขภาพอนามัย เพื่อให้ได้รับการฟื้นฟูทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันหรือชะลอการเจ็บป่วยในระยะเริ่มต้น
12. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคมและกฎหมาย เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุน การเป็นอิสระ การคุ้มครอง และได้รับการดูแล
13. ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแล คุ้มครอง ฟื้นฟู และส่งเสริมทางด้านสังคมและจิตใจอย่างเหมาะสมจากสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่มั่นคง
14. ผู้สูงอายุควรได้รับสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต
15. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มความสามารถ
16. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา วัฒนธรรม จิตใจ และกิจกรรมนันทนาการของสังคม
17. ผู้สูงอายุควรจะได้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยศักดิ์ศรีและความปลอดภัย โดยปราศจากการถูกแสวงหาผลประโยชน์และถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ

18. ผู้สูงอายุควรได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามสถานภาพและภูมิหลังและมีอิสระในการช่วยเหลือตนเองทางด้านเศรษฐกิจ

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญของผู้สูงอายุเป็นเรื่องสำคัญไม่เฉพาะในระดับประเทศเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่นานประเทศเห็นต้องตรงกันว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ ซึ่งทั้งหมดเริ่มมาจากหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ควรคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ คุณค่าของมนุษย์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ที่พึงมีพึงได้รับการดูแลรักษาสุขภาพอนามัย ได้รับการศึกษา มีงานทำ มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีสิทธิจะได้รับประโยชน์จากปัจจัยทางการศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา นันทนาการของสังคมอย่างเหมาะสม และมีส่วนร่วมในสังคมตลอดจนการรวมกลุ่ม รวมทั้งมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร น้ำ ที่พักอาศัย เครื่องแต่งกายที่พอเพียง ได้รับการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ด้วย ด้วยการคุ้มครองป้องกัน การฟื้นฟูสุขภาพ และการส่งเสริมทางด้านสังคมและจิตใจ ในสภาพแวดล้อมที่มั่นคง เพื่อให้สามารถดำรงสภาวะทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์อย่างดี รวมทั้งการป้องกันโรคที่เกิดขึ้น

4.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในประเทศไทย

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของผู้สูงอายุตามหลักการของ องค์การสหประชาชาติ (UN) ทำให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามหลักการว่าด้วยสิทธิของผู้สูงอายุตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ ประเด็นของสิทธิของผู้สูงอายุ ในเรื่องการมีอิสระภาพในการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วม การอุปการะเลี้ยงดู การบรรลุความต้องการ และความมีศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ โดยในปี พ.ศ.2542 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุประเทศไทยจึงได้จัดทำ “ปฏิญญาว่าด้วยผู้สูงอายุไทย” ขึ้นมาซึ่งปฏิญญาผู้สูงอายุไทย เป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ โดยในปี พ.ศ. 2546 ได้มี “พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546” ขึ้น และมีหน่วยงานโดยตรงที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้น คือ สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมศักยภาพ คุ้มครองและได้รับการพิทักษ์สิทธิให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปัจจุบัน การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยมีกฎหมายที่สำคัญ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่พุทธศักราช 2540, 2550, 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติอื่น ๆ รวมทั้งระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

(6) เด็ก เยาวชน สตรี **ผู้สูงอายุ** หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ

มาตรา 53 บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องส่งเสริมและจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

มาตรา 84 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ

(4) จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างทั่วถึง

มาตรา 152 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ หากสภาผู้แทนราษฎรมิได้พิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภา ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนเกี่ยวกับบุคคลประเภทนั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการทั้งหมด ทั้งนี้ โดยมีสัดส่วนหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

2) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 54 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุ ให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือ จากรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ขึ้นประกอบด้วย 24 มาตรา ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 120 ตอนที่ 130 ก วันที่ 31 ธันวาคม 2546 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) บุคคลผู้มีสิทธิ

ในพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทยถือเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งปรากฏตามนิยามความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

(2) องค์กรผู้รับผิดชอบ

กำหนดให้มีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “กผส” ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และมีผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกรรมการและเลขานุการ(มาตรา 4) ซึ่งจะรับผิดชอบและประสาน งานเกี่ยวกับรายละเอียดและกฎหมายรองรับของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุนี้โดยตรงรวมทั้งมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการต่าง ๆ ใน การคุ้มครอง การส่งเสริม และสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ

(3) สิทธิที่ผู้สูงอายุได้รับ

1. บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
2. บริการด้านการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
3. บริการด้านการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
4. การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
5. การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย โดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น
6. การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
7. การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
8. การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง
9. การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว
10. การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
11. การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
12. การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี
13. สิทธิประการอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ในการดำเนินการดังกล่าวข้างต้นให้คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เสนอความเห็นต่อ นายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและประกาศกำหนดให้หน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดของกระทรวง ทบวงใน ราชการบริหารส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจเป็นผู้มี อำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ความสัมพันธ์กับ ภารกิจหลักและปริมาณงานรับผิดชอบ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนประกอบด้วยเป็น สำคัญ

(4) กองทุนผู้สูงอายุ

กำหนดให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ เรียกว่า “กองทุนผู้สูงอายุ ” เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการ ค้ำครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุ (มาตรา 13)

(5) สิทธิประโยชน์อื่น ๆ

กำหนดให้ผู้อุปการะเลี้ยงดูบุพการีซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ผู้นั้นมี สิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในพระราชบัญญัติให้ใช้ ประมวลรัษฎากร (ตามมาตรา 17)

3) พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494

ได้กำหนดหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยมีการให้สวัสดิการ เมื่อเกษียณอายุราชการในรูปของบำเหน็จบำนาญ ทำให้ข้าราชการที่

เกษียณอายุราชการแล้วจะมีรายได้เลี้ยงดูตนเองและสวัสดิการที่สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลได้ตลอดชีวิต

4) พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533

ได้กำหนดหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยกำหนดให้มีกองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ และกำหนดสิทธิของลูกจ้างผู้ประกันตนที่จะมีสวัสดิการในยามที่สูงอายุ โดยมีสิทธิได้รับเงินบำนาญหรือบำเหน็จชราภาพได้ เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งถือว่าเป็นการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุให้มีเงินยังชีพ เมื่อสูงอายุหรือเกษียณอายุการทำงาน ซึ่งลูกจ้างผู้ประกันตนซึ่งเป็นผู้สูงอายุ จะต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมมาแล้วไม่น้อยกว่า 15 ปี หากลูกจ้างผู้ประกันตนหรือผู้สูงอายุรายได้ไม่เคยจ่ายเงินสมทบหรือไม่ได้เป็นผู้ประกันตนก็จะไม่ได้รับเงินช่วยเหลือในยามชราภาพ อย่างไรก็ตาม ในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 เน้นการมีหลักประกันให้กับผู้สูงอายุตั้งแต่ห้าสิบห้าปีขึ้นไปเท่านั้น

5) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ได้กำหนดหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชน โดยผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสจะได้รับการศึกษา เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

6) พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ .ศ.2539

ได้กำหนดหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย เนื่องมาจากปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเกษียณอายุของข้าราชการมีเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการจ่ายบำเหน็จบำนาญแก่ข้าราชการในรูปแบบใหม่ที่รัฐไม่ต้องแบกรับภาระในด้านงบประมาณที่มากขึ้นดังกล่าว

7) พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545

ได้กำหนดหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักประกันสุขภาพให้แก่ประชาชนไทยเพื่อให้ประชาชนไทยที่เจ็บป่วยได้รับการดูแลรักษาพยาบาลโดยไม่ต้องมีภาระค่าใช้จ่าย โดยมีหลักการที่จะสร้างหลักประกันสุขภาพขั้นพื้นฐาน

8) กฎหมายว่าด้วยการกระจายอำนาจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยที่กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายฉบับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุแต่ก็บัญญัติอยู่ในมาตราเดียวกันกับการพัฒนาและส่งเสริมเด็กและเยาวชนและผู้พิการ ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และพระราชบัญญัติเทศบาล(ฉบับที่ 10) พ.ศ.2542 สำหรับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 นั้น ก็ได้บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตน แต่กฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้มิได้กำหนดกลไกในการลงไปจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุ

อย่างเป็นทางการเฉพาะเจาะจง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่ในการจัดให้มีสวัสดิการและจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ คงกระทำได้เพียงการจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนทั่วไปเท่านั้น นอกจากนี้ ไม่มีบทบัญญัติส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นมีบทบาทร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการและจัดทำบริการสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุ อีกทั้งไม่มีกลไกการประสานงานกับส่วนราชการในระบบการบริหารราชการส่วนกลางในการจัดทำสวัสดิการและบริการสาธารณะให้แก่ผู้สูงอายุ

นอกจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุดังกล่าวมาข้างต้นแล้วยังมี ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2 ระเบียบ ได้แก่

(1) **ระเบียบคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติว่าด้วยการบริหารกองทุน การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การจัดหาผลประโยชน์ และการจัดการกองทุนผู้สูงอายุ พ.ศ. 2548**

โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ ได้แก่

วัตถุประสงค์ของกองทุน (ข้อ 5) เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

คณะกรรมการบริหารกองทุน (ข้อ 6) ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็น ประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ เป็นรองประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข ผู้แทนสำนักงบประมาณ ผู้แทนกรมบัญชีกลางและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งจำนวนห้า คนในจำนวนนี้ต้องเป็นผู้แทนองค์กรของผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งคน

ผู้แทนองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับงานในด้านการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนสถานภาพ บทบาท และกิจกรรมของผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งคน และผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการระดมทุนจำนวนหนึ่งคน เป็นกรรมการ และ ให้ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ เป็นกรรมการและเลขานุการ

อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกองทุน (ข้อ 7) มีดังต่อไปนี้

1. บริหารกองทุน รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหาผลประโยชน์และการจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

2. พิจารณา อนุมัติการจ่ายเงิน เพื่อการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

3. รายงานสถานะการเงิน และการบริหารกองทุนต่อคณะกรรมการตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

การใช้จ่ายกองทุน (ข้อ 14) ให้ใช้จ่ายภายใต้วัตถุประสงค์ข้อ 5 โดยให้ใช้จ่ายตามรายการดังต่อไปนี้

1. จ่ายเป็นเงินสนับสนุนแผนงาน และโครงการในการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านการศึกษา สังคม ศาสนา ข้อมูลข่าวสาร อาชีพ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมการส่งเสริมบทบาทอาสาสมัคร การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายชุมชน

2. จ่ายเป็นเงินช่วยเหลือ ผู้สูงอายุที่ได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง รวมทั้งประสบปัญหาความเดือดร้อน เรื่องที่พักอาหาร หรือเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

3. จ่ายเป็นเงินกู้ให้ผู้สูงอายุได้กู้ยืมเงินเพื่อเป็นทุนประกอบอาชีพ

4. จ่ายเป็นเงินอุดหนุนองค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับการให้คำแนะนำปรึกษาหรือดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี รวมทั้งการแก้ไขปัญหาคอขวด

5. จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของกองทุนผู้สูงอายุ เช่น การบริหารกองทุนการจัดหาผลประโยชน์ การติดตามประเมินผลและตรวจสอบการดำเนินการของกองทุน

6. จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในเรื่องอื่น ๆ เพื่อการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนตามที่คณะกรรมการกำหนด

การเก็บรักษาหลักฐานการจ่ายเงิน (ข้อ 17) ในการจ่ายเงินให้มีหลักฐานการจ่ายเก็บรักษาไว้ให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบตามระเบียบของทางราชการด้วย

การเก็บรักษาเงินหรือการปฏิบัติอื่นใดที่มีได้กำหนดไว้ในระเบียบนี้ (ข้อ 18) ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการว่าด้วยการนั้นโดยอนุโลม หากไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบของราชการได้ ให้ทำความตกลงกับกระทรวงการคลัง

การจัดหาผลประโยชน์ (ข้อ 19) ให้นำเงินกองทุนไปหาผลประโยชน์ได้ ดังนี้

1. ผากไว้กับธนาคารที่เป็นรัฐวิสาหกิจ
2. ซื้อพันธบัตรรัฐบาล
3. ซื้อตราสารการเงินอื่นตามที่กระทรวงการคลังเห็นชอบ
4. ดำเนินการอื่นตามที่ คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของ

กระทรวงการคลัง

(2) ระเบียบคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติว่าด้วยการพิจารณาอนุมัติการจ่ายเงินการจัดทำรายงานสถานะการเงินและการบริหารกองทุนผู้สูงอายุ พ.ศ.2548

มีเนื้อหาสาระสำคัญได้แก่

หลักเกณฑ์โครงการที่จะได้รับการพิจารณาอนุมัติจ่ายเงินจากกองทุน (ข้อ 5) ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เป็นโครงการที่มีผลต่อการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ หรือการดำเนินงานของกองทุน

2. กรณีเป็นโครงการของหน่วยงานภาครัฐ ควรเป็นโครงการใหม่และเร่งด่วนที่ไม่ได้ตั้งงบประมาณรองรับ และไม่เป็นโครงการต่อเนื่อง

3. กรณีเป็นโครงการขององค์กรภาคเอกชน หรือองค์กรของผู้สูงอายุ ต้องไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนราชการ และแหล่งทุนอื่น ๆ หรือได้รับแต่ไม่เพียงพอ

หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขอื่น (ข้อ 6) ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนประกาศกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการ

คุณสมบัติผู้ประสงค์ขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุน (ข้อ 8) มีดังนี้

1. เป็นหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรภาคเอกชน หรือองค์กรของผู้สูงอายุที่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และกิจกรรมเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ
2. มีผลการดำเนินงานเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ
3. มีระบบการบริหารงานรวมทั้งระบบการเงิน การบัญชีที่มีประสิทธิภาพ
4. เป็นผู้มีคุณสมบัติอื่นตามที่ผู้อำนวยการกำหนด

สถานที่ยื่นขอรับการสนับสนุน (ข้อ 9) ในเขตกรุงเทพมหานครให้ยื่นต่อสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ สำหรับในส่วนภูมิภาคให้ยื่นต่อสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการบริหารกองทุน และให้สำนักงานทำหน้าที่ตรวจสอบและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแต่ละโครงการพร้อมทั้งเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการบริหารกองทุนด้วย

การกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาอนุมัติโครงการ / การขอกู้ยืม (ข้อ 10) ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการบริหารกองทุน พิจารณาอนุมัติการขอสนับสนุนเงินกองทุนอย่างน้อยทุกสองเดือน เว้นแต่ไม่มีการเสนอเรื่องเพื่อขอรับการสนับสนุน

การแจ้งผลการอนุมัติ (ข้อ 10) สำนักงานจะต้องแจ้งผลแก่ผู้ขอรับการสนับสนุนทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการพิจารณาอนุมัติ

ภารกิจของสำนักงานกองทุนผู้สูงอายุ (ข้อ 12) มีดังนี้

1. จัดทำทะเบียนหน่วยงาน หรือองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อควบคุมกำกับดูแลและติดตามประเมินผลการดำเนินงานและการใช้จ่ายเงินของกองทุน
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการที่ได้รับอนุมัติ องค์กรของผู้สูงอายุ หรือองค์กรที่ทำงานด้านผู้สูงอายุสามารถติดต่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่สำนักงาน และเป็นฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการบริหารกองทุนผู้สูงอายุ เพื่อขอรับการสนับสนุนจากกองทุนผู้สูงอายุ หรือประสานงานตามกรณีที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

หน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ และสำนักงานในกรุงเทพมหานคร ให้ติดต่อที่กลุ่มกองทุนผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ ที่ตั้ง อาคารอาทิตยทิพอาภา ชั้น 2 บริเวณสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี

สำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นสำนักงานในส่วนภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดทุก ๆ จังหวัด

4.3 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้สูงอายุ

4.3.1 ประเทศญี่ปุ่น

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรผู้สูงอายุ ทำให้รัฐบาลได้ทบทวนนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุใน 3 เรื่อง คือ ระบบประกันสุขภาพ โครงการบำนาญสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิรับเงินบำนาญผู้สูงอายุ และการปรับปรุงสถานพยาบาล และสุขภาพอนามัย โดยรัฐบาลได้ตระหนักถึงภาระที่เพิ่มขึ้นในการดูแล

ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะบทบาทของสมาชิกในครอบครัวในฐานะที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสตรี ต้องรับภาระมากขึ้น นอกจากนี้การกำหนดนโยบายและออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับปัญหาและความต้องการที่จะเกิดขึ้นจากผลของการเพิ่มประชากรสูงอายุ มีดังนี้

ตารางที่ 2.3 นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศญี่ปุ่น

ปี ค.ศ.	นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
1874	เริ่มมีกฎหมายสำหรับคนจน
1922	เริ่มมีระบบประกันสุขภาพ (Health Insurance System) เป็นประเภทแรกของประกันสังคม
1938	จัดตั้งกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการ
1946	ในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นได้ระบุถึงสิทธิของประชาชนและหน้าที่ของภาครัฐเกี่ยวกับโครงข่ายคุ้มครองทางสังคมในมาตรา 25 ไว้ว่า “ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานทั้งในด้านสุขภาพอนามัยและด้านวัฒนธรรม” และ “ภาครัฐจะต้องส่งเสริมและพัฒนาสวัสดิการสังคม การประกันสังคม และการสาธารณสุขให้ครอบคลุมแต่ละสถานการณ์ของการดำรงชีวิตของประชาชน” ซึ่งในบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ได้กลายเป็นรากฐานของระบบโครงข่ายคุ้มครองทางสังคมของญี่ปุ่นจนถึงปัจจุบัน
1947	มีกฎหมายรัฐธรรมนูญ (Constitutional Law) ใหม่เป็นการเริ่มของหน่วยงานความมั่นคงทางสังคมทั่วไป (Universal Social Security) ที่กำหนดว่าประชาชนญี่ปุ่นมีสิทธิที่จะอยู่อย่างสุขสบายตามมาตรฐานขั้นต่ำ และการดำรงชีวิตที่ดีและเหมาะสม มีการจัดตั้งสภาที่ปรึกษารัฐบาลเกี่ยวกับระบบสังคม (Government Council on Social System) ออกกฎหมายความช่วยเหลือของรัฐ (Public Assistance Law) จัดเป็นกฎหมายว่าด้วยการประกันสุขภาพและเงินสงเคราะห์ ส่งผลให้บุคคล ซึ่งทำงานส่วนตัวได้แก่ เกษตรกร และบุคคล ซึ่งไม่เคยได้เข้ามามีส่วนในกรรมธรรม์ประกันสังคม มีโครงการเงินสงเคราะห์แห่งชาติ
1951	ออกกฎหมายบริการสังคม (Social Service Law) และออกกฎหมายว่าด้วยการประกันสุขภาพแห่งชาติระบบประกันสุขภาพและเงินสงเคราะห์อเนกประสงค์เพื่อประชาชนญี่ปุ่นทุกคน โดยได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาล
1960	มี Social Security System ตั้งเป้าว่า จะเปลี่ยนจาก การประกันเฉพาะส่วนเป็นถ้วนหน้า และจากการบรรเทาเป็นการป้องกัน
1961	มีการปฏิรูปเงินบำนาญ (Pension) และระบบประกันสุขภาพ (Health Insurance System) และเริ่มใช้ระบบใหม่ซึ่งครอบคลุมประชาชนทุกคน

ตารางที่ 2.3 นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศญี่ปุ่น (ต่อ)

ปี ค.ศ.	นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
1973	มีการจัดสวัสดิการสงเคราะห์ประชาชนหรือเรียกว่า “ปีแรกแห่งยุคสวัสดิการสงเคราะห์” กฎหมายฉบับนี้ระบุให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะมีความเป็นอยู่ตามมาตรฐานขั้นต่ำ ให้บริการสาธารณสุขครอบคลุมกับประชาชนทุกคน รวมทั้งการประกันสุขภาพผู้สูงอายุ โดยได้รับการบริการรักษาพยาบาลฟรี
1977	ออกกฎหมายว่าด้วยการดูแลระยะยาว (Long Term Care) และให้ประชาชนมีส่วนร่วมจ่าย
1978	มีการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น จัดให้มี พักชั่วคราวระยะสั้น (Short Stay) และการให้บริการดูแลรายวัน (Day Care Service) เพื่อรองรับการย้ายการดูแลผู้สูงอายุจากสถานพยาบาลไปอยู่ที่บ้าน โดยเฉพาะผู้สูงอายุซึ่งต้องการการดูแลระยะยาว
1998	มีการเริ่มต้นมาตรการจ้างงานสำหรับวัยกลางคนและวัยสูงอายุ

ในปัจจุบันญี่ปุ่นกำลังกลายเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยผู้สูงอายุ (Full-blown aged society) เป็นอันดับหนึ่งของเอเชีย แต่ญี่ปุ่นก็มีกฎหมายส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและมาตรการที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญ ได้แก่

1 กฎหมายพื้นฐานว่าด้วยมาตรการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ (Basic Law on Measures for the Aged Society) ค.ศ. 1995 กฎหมายฉบับนี้มุ่งสนองตอบเป้าหมายหรือหลักการในการสร้างสังคมที่มีลักษณะ (ตามมาตรา 2 ของกฎหมาย) ต่อไปนี้

สังคมที่ยุติธรรมและมีพลังอันให้หลักประกันแก่ประชาชนได้มีโอกาสในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรืองานที่หลากหลายตลอดชีวิตสังคมที่ประชาชนได้รับการยอมรับว่าผู้สูงอายุเป็นสมาชิก ซึ่งมีความสำคัญของชุมชนตลอดอายุขัย และสังคมที่ชุมชนท้องถิ่นได้ก่อตั้งขึ้นบนฐานของสปิริตแห่งอิสรภาพและความสามัคคี

สังคมที่เจริญรุ่งเรืองที่ประชาชนสามารถอยู่อาศัยอย่างมีสันติและมีการเติมเต็มความสมบูรณ์พร้อมตลอดชีวิตในการไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ต้องการสมาชิกช่วยเหลือและสนับสนุนต่อกันและกัน และโดยการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของทุกหน่วยย่อยของสังคมร่วมมือกัน เช่น รัฐบาลแห่งชาติ รัฐบาลท้องถิ่น บริษัท ชุมชนท้องถิ่น องค์กรไม่แสวงหากำไร ครอบครัว ปัจเจกชน รัฐบาลญี่ปุ่นเองก็ได้อาศัยกฎหมายดังกล่าวกำหนดมาตรการเพื่อสนับสนุนการดำเนินไปสู่เป้าหมายข้างต้น อาทิ

1) การทบทวนแบบแผนทั่วไป (Conventional Stereotypes) ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เพื่อให้การดูแลมีความเฉพาะเจาะจงกับสภาพการณ์ที่หลากหลายที่ผู้สูงอายุแต่ละคนเผชิญอยู่ โดยไม่สามารถปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในแบบแผนเดียวกันได้ทั้งหมด ทั้งในทางกายภาพและการช่วยเหลือด้านการเงิน

2) การเน้นในเรื่องการป้องกันและการเตรียมการ (Prevention and Preparation) โดยไม่จัดการเมื่อเกิดปัญหา แต่มีการเตรียมการตั้งแต่ประชาชนอยู่ในวัยหนุ่มสาวเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทั้งในทางการเงิน สุขภาพ การเรียนรู้ การเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม

3) การกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีความตื่นตัว (Activation of Local Community Functions) โดยการจัดตั้งโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น เพื่อการมีบทบาทของผู้สูงอายุในชุมชน และกระตุ้นการทำหน้าที่ของชุมชนท้องถิ่น เช่น การสนับสนุนกันและกัน (Mutual Support)

4) การมีมุมมองความเสมอภาคทางเพศ (Gender Equality Perspective) นโยบายจะถูกกำหนดจากกรอบความเสมอภาคทางเพศระหว่างหญิงและชาย โดยการให้ความช่วยเหลือที่คำนึงถึงสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อสตรีสูงอายุ ทั้งในทางวิถีชีวิต การเงิน และสุขภาพ อันเนื่องจากความจริงที่ผู้หญิงมีอายุยืนกว่าชาย

5) การใช้เทคโนโลยีในการบริการทางการแพทย์ สวัสดิการ ข้อมูล และการสื่อสาร (Practical use of technology in medical care, welfare, information, and communication) สนับสนุนการวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีในการบริการทางการแพทย์ สวัสดิการ ข้อมูลและการสื่อสาร เพื่อการดูแลผู้สูงอายุ

2. กฎหมายว่าด้วยบำนาญ กำหนดให้มีระบบบำนาญในประเทศญี่ปุ่นประกอบด้วย 3 ระบบ หลัก ๆ คือ

1) ระบบบำนาญแห่งชาติ (National Pension System - NPS) เป็นระบบบำนาญขั้นพื้นฐานที่ให้กับทุกคนผู้มีถิ่นฐานพำนักในประเทศญี่ปุ่น แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

(1) ลูกจ้างภาครัฐและเอกชนซึ่งมีอายุไม่เกิน 65 ปี

(2) คู่สมรสของกลุ่มที่ 1 ซึ่งมีอายุระหว่าง 20-59 ปี

(3) อื่น ๆ อาทิ ผู้ซึ่งประกอบอาชีพอิสระ เกษตรกร แพทย์และทนายความ ฝึกหัด ผู้ว่างงาน นักเรียน และคู่สมรสของกลุ่มที่ 3 เป็นต้น ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 20-59 ปีปัจจุบัน NPS ครอบคลุมประชากรกว่า 70 ล้านคน

2) ระบบบำนาญประกันสำหรับลูกจ้าง (Employees' Pension Insurance -EPI) ใช้กับลูกจ้างภาคเอกชน โดยจำนวนเงินขั้นต่ำที่ต้องจ่ายจะเท่ากับจำนวนเงินที่ต้องจ่ายกันในระบบ NPS เสมือนหนึ่งเป็นการจ่ายเข้า NPS ด้วย โดยส่วนเกินอัตราขั้นต่ำจะเป็นส่วนที่ขึ้นกับรายได้ ปัจจุบัน EPI ครอบคลุมลูกจ้างกว่า 35 ล้านคน

3) บำนาญของสมาคมการช่วยเหลือร่วมกัน (Mutual Aid Associations-MAA) สำหรับข้าราชการส่วนกลาง ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และลูกจ้างในโรงเรียนเอกชน รูปแบบการจ่ายเงินเข้ากองทุนจะใกล้เคียงกับ EPI ปัจจุบันระบบ MAA ครอบคลุมประชากรกว่า 5 ล้านคน

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังมีระบบบำนาญแบบอื่น ๆ อีก อาทิ บำนาญส่วนบุคคล (Personal Pensions) รองรับประชากร ซึ่งต้องการออมเพิ่มเติมหรือขาดคุณสมบัติจากการรับสิทธิประโยชน์จากระบบหลัก

3. กฎหมายว่าด้วยการจ้างงานผู้สูงอายุ (The Act Concerning Stabilization of Employment of Older Person) รัฐบาลญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายว่าด้วยการจ้างงานผู้สูงอายุชื่อ

กฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงในการจ้างงานผู้สูงอายุ (The Act Concerning Stabilization of Employment of Older Person - Law No.68 of May 25, 1971) ให้มีการจ้างงานลูกจ้างหลังจากลูกจ้างมีอายุ 60 ปี

5. แนวคิด และแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจ้างแรงงาน

ในการพัฒนาการจ้างแรงงานของผู้สูงอายุมีความจำเป็นในการศึกษากฎหมาย นโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างแรงงาน โดยรายละเอียดของข้อมูลที่ศึกษา ประกอบด้วย

5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มีหลักสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน ดังนี้

หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นมาใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกัน หรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบ การประกอบอาชีพเท่าที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

มาตรา 41 บุคคลและชุมชนย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

มาตรา 48 สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา 66 รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศโดยถือหลักความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อกัน และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ และคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติและของคนไทยในต่างประเทศ

มาตรา 74 รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัย และให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีและส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน

รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ

ฉ. ด้านเศรษฐกิจ

(1) จัดอุปสรรคและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อให้ประเทศชาติและประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจต่าง ๆ อย่างยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดี

(2) สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

(3) ปรับปรุงระบบภาษีอากรให้มีความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มพูนรายได้ของรัฐด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับปรุงระบบการจัดทำและการใช้จ่ายงบประมาณให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

(4) สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการแต่ละขนาดให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม และวิสาหกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างกลไกเพิ่มโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพของประชาชน

ช. ด้านอื่น ๆ

ปรับระบบหลักประกันสุขภาพให้ประชาชนได้รับสิทธิและประโยชน์จากการบริหารจัดการและการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพและสะดวกทัดเทียมกัน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

5.2 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580)

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยให้เป็นไป ตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติ การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2560 โดยกำหนดให้มี การแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อรับผิดชอบในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ

กำหนดวิธีการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ชาติ ในการติดตาม การตรวจสอบ และการ ประเมินผล รวมทั้งกำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกภาคส่วนดำเนินการ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” ภายในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

เป้าหมายและประเด็นการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เอกราช อธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคาม และภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน และมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการ ของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด ประกอบด้วย 1) ความสุขของประชากรไทย 2) ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ 3) ความพร้อมของ กองทัพ 4) บทบาทและการยอมรับในด้านความมั่นคงของไทยในประชาคมระหว่างประเทศ และ 5) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม

ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การรักษาความสงบภายในประเทศ 2) การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง 3) การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ 4) การ บูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กร ภาครัฐและที่มีใช้ ภาครัฐ และ 5) การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม

2. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนา ที่ มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ (1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และ จุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศ ใน ด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของ เศรษฐกิจและสังคมโลกสมัยใหม่ (2) “ปรับปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งโครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง โครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และดิจิทัล และการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการ อนาคต และ (3) “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคู่มือ ใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่ รองรับ อนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุน

จากภาครัฐ ให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุน ในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลาง และลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศได้ในคราวเดียวกัน

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีตัวชี้วัดอันประกอบด้วย 1) รายได้ประชาชาติ การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และการกระจายรายได้ 2) ผลผลิตภาพการผลิตของประเทศทั้งในปัจจัยการผลิตและแรงงาน 3) การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา และ 4) ความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การเกษตรสร้างมูลค่า 2) อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต 3) สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว 4) โครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมไทย เชื่อมโลก และ 5) พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่

3. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มียัศม์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสาร ภาษาอังกฤษ และภาษาที่สาม และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง ตัวชี้วัดประกอบด้วย 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ ความเป็นอยู่ที่ดีของคนไทย 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 3) การพัฒนาสังคมและครอบครัวไทย

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย 7 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม 2) การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต 3) ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 4) การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย 5) การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี 6) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และ 7) การเสริมสร้างศักยภาพการกีฬาในการสร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนาประเทศ

4. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมาย การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบต่อผู้ถือการบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทย ทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเอง และทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง มีตัวชี้วัด ประกอบด้วย ความแตกต่างของรายได้และการเข้าถึงบริการภาครัฐระหว่างกลุ่มประชากร ความก้าวหน้าของการพัฒนาคน ความก้าวหน้าในการพัฒนาจังหวัดในการเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุ

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ 2) การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี 3) การเสริมสร้างพลังทางสังคม 4) การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการ จัดการตนเอง

5. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกัน ทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์และแผนงาน และการให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในแบบทางตรงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเป็น การดำเนินการบนพื้นฐานการเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะผ่านทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนเพื่อคนรุ่นต่อไปอย่างแท้จริง

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว 2) สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล 3) สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ 4) พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็น เมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง 5) พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 6) ยกระดับกระบวนการกำหนดอนาคตประเทศ

6. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชน และประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ แยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับหรือในการให้บริการในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขัน มีสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม มีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และ โปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมั่งคั่ง และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนั้น กฎหมายต้องมีความชัดเจน มีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัย มีความเป็นสากล มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลด ความเหลื่อมล้ำและเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความสะดวกตามหลักนิติธรรม มีตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1) ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ 2) ประสิทธิภาพของการบริการภาครัฐ 3) ระดับความโปร่งใส การทุจริต ประพฤติมิชอบ และ 4) ความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐ ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ 8 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1) ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนองความต้องการ และให้บริการอย่าง สะดวก รวดเร็ว โปร่งใส 2) ภาครัฐบริหารงานแบบบูรณาการโดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายและเชื่อมโยง การพัฒนาในทุกระดับ ทุกประเด็น ทุกภารกิจ และทุกพื้นที่ 3) ภาครัฐมีขนาดเล็ก กลม เหมาะสมกับ ภารกิจ ส่งเสริมให้ประชาชนและทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ 4) ภาครัฐมีความ ทันสมัย 5) บุคลากรภาครัฐเป็นคนดีและเก่ง ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก มีความสามารถ สูง มุ่งมั่น และเป็นมืออาชีพ 6) ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดภัย ยุติธรรม และประพฤตินิชอบ 7) กฎหมายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ และมีเท่าที่จำเป็นภาครัฐจัดให้มีกฎหมายที่ สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลง และ 8) กระบวนการยุติธรรมเคารพสิทธิ มนุษยชนและปฏิบัติต่อประชาชนโดยเสมอภาค

5.3 แผนการปฏิรูปประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 257 - มาตรา 261 กำหนดให้ ดำเนินการปฏิรูปประเทศ และให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผลตามที่ กฎหมายกำหนด ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ.2560 โดยแผนการปฏิรูปประเทศ ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคี สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมใน การพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ การปฏิรูปประเทศต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ยุทธศาสตร์ชาติ การปฏิรูปประเทศประกอบด้วย 12 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการเมือง 2) ด้านการ บริหารราชการแผ่นดิน 3) ด้านกฎหมาย 4) ด้านกระบวนการยุติธรรม 5) ด้านเศรษฐกิจ 6) ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7) ด้านสาธารณสุข 8) ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ 9) ด้านสังคม 10) ด้านพลังงาน 11) ด้านการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิ ชอบ และ 12) ด้านการศึกษา ซึ่งสรุปแผนการปฏิรูปประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงแรงงานมี ความเกี่ยวข้องโดยตรง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านสังคม มี รายละเอียดดังนี้

1. ด้านกฎหมาย ประเด็นปฏิรูปได้แก่ มีกลไกทางกฎหมายเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำและสร้าง ความเป็นธรรมในสังคม โดยพิจารณาศึกษาแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้สิทธิประโยชน์กับ นายจ้างที่จัดฝึกอบรมพนักงานหรือลูกจ้างเพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ

2. ด้านเศรษฐกิจ ประเด็นปฏิรูปได้แก่ 1) อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าอัจฉริยะ โดยส่งเสริม กระบวนการผลิตที่ทันสมัย ซึ่งมีแผนยกระดับการผลิตและแรงงาน 2) ขจัดอุปสรรคด้านการ เคลื่อนย้ายคนโดยปรับปรุงการรับรองมาตรฐานวิชาชีพให้มีความรวดเร็วขึ้น 3) การส่งเสริมให้แรงงาน เข้าถึงแหล่งทุนเพื่อพัฒนาทักษะอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 4) การสร้างแรงงานคุณภาพ (Super Worker) และเชื่อมโยงแรงงานสู่ตลาดอย่างครบวงจร 5) การขยายความคุ้มครองของกองทุน ประกันสังคม ได้แก่ การดึงแรงงานนอกระบบและเกษตรกรเข้าสู่ระบบประกันสังคม การเพิ่มเพดานเงิน

สมทบ 6) เงินบำนาญ การสร้างความยั่งยืนให้แก่ระบบประกันสังคม และ 7) การส่งเสริมให้แรงงานเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อพัฒนาทักษะอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

3. ด้านสาธารณสุข ประเด็นปฏิรูป ได้แก่ 1) ระบบบริการปฐมภูมิ อาทิ คลินิกหมอครอบครัว การพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ การจัดตั้งกองทุนบริการปฐมภูมิ 2) ความรอบรู้ด้านสุขภาพ 3) ระบบหลักประกันสุขภาพ จัดระบบความคุ้มครองแก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะ พัฒนาต้นแบบการจัดการบริการแบบเพิ่มความคุ้มค่าและได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสมและสิทธิรวมทั้งผู้ที่ไม่ใช่ประชาชนชาวไทย

4. ด้านสังคม ประเด็นปฏิรูป ได้แก่ 1) การปฏิรูปการออม สวัสดิการสังคมและการลงทุนเพื่อสังคม 2) กลุ่มผู้เสียเปรียบในสังคม การเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุในการทำงาน

นอกจากนี้กระทรวงแรงงานร่วมดำเนินการ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ประเด็นปฏิรูป ได้แก่ 1) บริการภาครัฐ สะดวก รวดเร็ว และตอบโจทยชีวิตประชาชน 2) ระบบข้อมูลภาครัฐมีมาตรฐาน ทันสมัย และเชื่อมโยงกัน ก้าวสู่รัฐบาลดิจิทัล 3) โครงสร้างภาครัฐกะทัดรัด ปรับตัวได้เร็ว และระบบงานมีผลสัมฤทธิ์สูง 4) กำลังคนภาครัฐมีขนาดเหมาะสมและมีสมรรถนะสูง

2. ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประเด็นปฏิรูป ได้แก่ 1) การป้องปราม เช่น น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการครองตนจนเป็นวิถีชีวิต พัฒนาระบบการตรวจสอบภายในบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐต้องยึดหลักคุณธรรม 2) การบริหารจัดการปรับปรุงกฎหมายเพื่อปรับปรุงโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต (ศปท.) ในทุกระดับ

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นปฏิรูป ได้แก่ การบริหารจัดการการประมงทะเล

4. ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ ประเด็นปฏิรูป ได้แก่ การปฏิรูประบบการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารภาครัฐ

5. ด้านพลังงาน ประเด็นปฏิรูป ได้แก่ การส่งเสริมการติดตั้งโซลาร์รูฟอย่างเสรี

5.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยึดหลักสำคัญ 6 ประการคือ 1) ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกัน และบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี 2) ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา 3) ยึดกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ซึ่งถือว่าเป็นแผนแม่บทหลักของประเทศที่มีวิสัยทัศน์: ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ยึดเป้าหมายอนาคตของประเทศไทย ปี 2579 มาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปีแรก และเป้าหมายระดับย่อย ๆ ลงมา 5) ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม และ 6) ยึดหลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปีที่ต่อยอดไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมของการพัฒนา ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

3. เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ

4. เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

5. เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ทันสมัย และมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนา

6. เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยการพัฒนากลุ่มและเมือง เพื่อรองรับการพัฒนายกระดับฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่

7. เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทนำและสร้างสรรค์ในด้านการค้า การบริการ และการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก

เป้าหมายโดยรวม

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายรวมการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ประกอบด้วยรายละเอียดดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 เป้าหมายรวมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)

เป้าหมาย	รายละเอียด
1. คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์	มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และมีความเป็นไทย
2. ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง	เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็ง ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การประกอบอาชีพ และบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 40 มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 15

ตารางที่ 2.4 เป้าหมายรวมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)
(ต่อ)

เป้าหมาย	รายละเอียด
3. ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้	โครงสร้างเศรษฐกิจปรับสู่เศรษฐกิจฐานบริการและดิจิทัล มีผู้ประกอบการรุ่นใหม่และเป็นสังคมผู้ประกอบการผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กที่เข้มแข็งสามารถใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการ มีระบบการผลิตและให้บริการจากฐานรายได้เดิมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และมีการลงทุนในการผลิตและบริการฐานความรู้ชั้นสูงใหม่ๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน รวมทั้งกระจายฐานการผลิตและการให้บริการสู่ภูมิภาคเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ โดยเศรษฐกิจไทยมีเสถียรภาพและมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อปี และมีปัจจัยสนับสนุน อาทิ ระบบโลจิสติกส์ พลังงาน และการลงทุนวิจัยและพัฒนาที่เอื้อต่อการขยายตัวของภาคการผลิตและบริการ
4. ทูทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน และน้ำ	โดยเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศเพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและขนส่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 7 ภายในปี 2563 เทียบกับการปล่อยในกรณีปกติ มีปริมาณหรือสัดส่วนของขยะมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกหลักสุขาภิบาลเพิ่มขึ้น และรักษาคุณภาพน้ำและคุณภาพอากาศในพื้นที่วิกฤตให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
5. มีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย สังคมปลอดภัย สัมคคี สร้างภาพลักษณ์ดี และเพิ่มความเชื่อมั่นของนานาชาติต่อประเทศไทย	ความขัดแย้งทางอุดมการณ์และความคิดในสังคมลดลง ปัญหาอาชญากรรมลดลง ปริมาณความสูญเสียจากภัยโจรสลัดและการลักลอบขนส่งสินค้าและค่านมนุษย์ลดลง มีความพร้อมที่ปกป้องประชาชนจากการก่อการร้ายและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประเทศไทยมีส่วนร่วมในการกำหนดบรรทัดฐานระหว่างประเทศ เกิดความเชื่อมโยงการขนส่ง โลจิสติกส์ ห่วงโซ่มูลค่าเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาที่สำคัญในอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก และอัตราการเติบโตของมูลค่าการลงทุนและการส่งออกของไทยในอนุภูมิภาค ภูมิภาค และอาเซียนสูงขึ้น

ตารางที่ 2.4 เป้าหมายรวมของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)
(ต่อ)

เป้าหมาย	รายละเอียด
6. มีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจและมีส่วนร่วมจากประชาชน	บทบาทภาครัฐในการให้บริการซึ่งภาคเอกชน ดำเนินการแทนได้ดีกว่าลดลง เพิ่มการใช้ระบบดิจิทัลในการให้บริการ ปัญหาคอร์รัปชันลดลง และการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระมากขึ้น โดยอันดับประสิทธิภาพภาครัฐที่จัดทำโดยสถาบันการจัดการนานาชาติและอันดับความยากง่ายในการดำเนินธุรกิจในประเทศดีขึ้น การใช้จ่ายภาครัฐและระบบงบประมาณมีประสิทธิภาพสูง ฐานภาษีกว้างขึ้น และดัชนีการรับรู้การทุจริตดีขึ้น รวมถึงมีบุคลากรภาครัฐที่มีความรู้ความสามารถและปรับตัวได้ทันกับยุคดิจิทัลเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ โดยมี 6 ยุทธศาสตร์ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและอีก 4 ยุทธศาสตร์ที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
3. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน
4. ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
5. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน

6. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพตมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย

7. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์
8. ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม
9. ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ
10. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

โดยใน 10 ยุทธศาสตร์นี้ เกี่ยวข้องกับด้านแรงงานโดยตรง 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

ทุนมนุษย์ของประเทศไทยยังมีปัญหาในด้านคุณภาพคนในแต่ละช่วงวัย โดยผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ในขณะที่คนไทยจำนวนไม่น้อยยังไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อวิกฤตค่านิยม ทักษะคน และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต การพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้คนไทยมีทัศนคติและ

พฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะที่ดีขึ้น คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น รวมทั้งสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น

แนวทางการพัฒนาที่สำคัญประกอบด้วย

- 1) ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ
- 2) พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า อาทิ ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมองและทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นมีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
- 3) ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต
- 4) ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางสุขภาพและโภชนาการที่เหมาะสมกับวัย ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและภาษีในการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ
- 5) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพภาครัฐและปรับระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานพยาบาลทุกสังกัดในเขตพื้นที่สุขภาพ
- 6) พัฒนาระบบการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย อาทิ ผลักดันให้มีกฎหมายการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว
- 7) ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง อาทิ กำหนดมาตรการดูแลครอบครัวที่เปราะบาง และส่งเสริมสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งบริการความรู้ทางวิชาการที่ทุกคนเข้าถึงได้

2. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยก้าวหน้าไปหลายด้าน แต่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยมีความคืบหน้าช้า ทั้งเรื่องความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร ความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ รวมทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและเทคโนโลยีของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไป จึงจำเป็นต้องมุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่ต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาสำคัญ ประกอบด้วย

1) การเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐและมีอาชีพ อาทิ ขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้การดูแลนักเรียนที่ครอบคลุมตั้งแต่การสร้างรายได้ของครัวเรือน สนับสนุนค่าเดินทางไปยังสถานศึกษา ให้ทุนการศึกษาต่อระดับสูง

2) การกระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง อาทิ บริหารจัดการการให้บริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ผ่านการพัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยทั้งในระดับจังหวัด ภาค และระดับประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และ

3) เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุนที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน อาทิ สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินแก่ชุมชนและครัวเรือน การป้องกันครุภัณฑ์การเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับหมู่บ้าน/ตำบลที่ทำหน้าที่ทั้งการให้กู้ยืมและการออม และจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานรากโดยมีธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นแม่ข่าย

3. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

เศรษฐกิจไทยขยายตัวต่ำกว่าศักยภาพอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ทั้งจากผลกระทบของเศรษฐกิจโลกซบเซา และข้อจำกัดภายในประเทศเองที่เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มผลิตภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งฐานเศรษฐกิจภายในประเทศขยายตัวช้า การพัฒนา 5 ปีต่อจากนี้ไป จึงเน้นให้เศรษฐกิจเติบโตได้ตามศักยภาพและมีเสถียรภาพ ภาคส่งออกมีการพัฒนาจนสามารถขยายตัวและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ผลิตภาพการผลิตของประเทศเพิ่มขึ้น การลงทุนภาครัฐและเอกชนมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมาจากความร่วมมือกันมากขึ้น ประชาชนและผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบภาษีมากขึ้น และประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูงขึ้น นอกจากนี้ ยังเน้นให้เศรษฐกิจรายสาขามีการเติบโตอย่างเข้มแข็ง ภาคการเกษตรเน้นเกษตรกรรมยั่งยืนและให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้และแข่งขันได้มากขึ้น วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจมากขึ้น ภาคการเงินมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย

1) การบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวม ทั้งในด้านการคลัง อาทิ เพิ่มประสิทธิภาพการจัดแผนงานโครงการ การจัดสรรงบประมาณ การบริหาร และการตรวจสอบกระบวนการงบประมาณ และด้านการเงิน อาทิ เพิ่มประสิทธิภาพของระบบการเงิน และสถาบันการเงินทั้งในตลาดเงินและตลาดทุนให้สามารถสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

2) การเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ มุ่งเน้นการสร้างเชื่อมโยงของห่วงโซ่มูลค่าระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และการค้า การลงทุน เพื่อยกระดับศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ โดยยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐาน ต่อยอดความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพปัจจุบันเพื่อยกระดับไปสู่อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง วางอนาคตรากฐานการพัฒนาอุตสาหกรรม เสริมสร้างขีด

ความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบเพื่อส่งเสริมการค้าที่เป็นธรรมและอำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน

นอกจากนี้ ยังมียุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์และเสริมสร้างความมั่นคงภายในรวมทั้งป้องกันปัญหาภัยคุกคามที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาติ เพื่อสร้างความพร้อมและผนึกกำลังของทุกภาคส่วนให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านความมั่นคงและมีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดจากภัยคุกคามทั้งภัยทางทหารและภัยคุกคามอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับมิตรประเทศในการสนับสนุนการรักษาความสงบสุขและประโยชน์ของชาติ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารนโยบายด้านความมั่นคงและนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความเป็นเอกภาพ

5.5 นโยบายรัฐบาลในกรอบระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564)

รัฐบาลนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557 มีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกระทรวงแรงงาน จำนวน 9 นโยบาย ดังนี้

นโยบายที่ 1 การปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์

นโยบายที่ 2 การรักษาความมั่นคงของรัฐและการต่างประเทศ โดย (1) ในระยะเร่งด่วนให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคง เน้นการจัดระเบียบการพัฒนาตามกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดน (2) เร่งแก้ไขปัญหาค้าแรงงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยนายยุทธศาสตร์เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ใช้ตามแนวทางกัลยาณมิตรแบบสันติวิธี (3) เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศบนหลักการที่ว่านโยบายการต่างประเทศเป็นส่วนประกอบสำคัญของนโยบายองค์รวมทั้งหมดในการบริหารราชการแผ่นดิน

นโยบายที่ 3 การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ โดย (1) เร่งสร้างโอกาส อาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงแก่ผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน รวมทั้ง สตรี ผู้ด้อยโอกาส และแรงงานข้ามชาติที่ถูกกฎหมาย พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพแรงงาน (2) ป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ฯลฯ โดยการปรับปรุงกฎหมายข้อบังคับที่จำเป็นและเพิ่มความเข้มงวดในการระวังตรวจสอบ (3) พัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม ระบบการออม และระบบสวัสดิการชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนมากขึ้น (4) เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมที่มีความหลากหลายเนื่องจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

นโยบายที่ 4 การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เน้นสร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

นโยบายที่ 5 การยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุข และสุขภาพของประชาชน โดยวางรากฐานให้ระบบหลักประกันสุขภาพครอบคลุมประชากรในทุกภาคส่วนอย่างมีคุณภาพโดยไม่มี ความเหลื่อมล้ำของคุณภาพบริการในแต่ละระบบ และบูรณาการข้อมูลระหว่างทุกระบบหลักประกันสุขภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

นโยบายที่ 6 การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยกระตุ้นการลงทุน ด้วยการเร่งพิจารณาโครงการลงทุนที่มีประสิทธิภาพ ดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสม ลดอุปสรรคในการส่งออกเพื่อให้เกิดความคล่องตัว ชักจูงนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในประเทศไทย แก้ไขปัญหาหนี้ท่วม ปฏิรูปโครงสร้างราคาเชื้อเพลิง ปรับปรุงวิธีการจัดเก็บภาษี บริการจัดการหนี้ภาครัฐ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งและคมนาคม พัฒนาและปรับปรุงระบบบริหารจัดการของรัฐวิสาหกิจ ปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร สนับสนุนสหกรณ์ของกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นฐานของประเทศเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ส่งเสริมภาคเศรษฐกิจดิจิทัล

นโยบายที่ 7 การส่งเสริมบทบาทและใช้โอกาสในประชาคมอาเซียน โดยพัฒนาแรงงานของภาคอุตสาหกรรมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งแรงงานวิชาชีพ แรงงานมีทักษะ และแรงงานไม่มีทักษะ การยกระดับฝีมือแรงงานในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ และอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น การส่งเสริมการพัฒนากระบวนการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานเพื่อใช้ในการประเมินค่าจ้างแรงงาน

นโยบายที่ 8 การพัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนาและนวัตกรรม โดยสนับสนุนการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาของประเทศ

นโยบายที่ 9 การส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปราม

5.6 นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2558-2564

มีหลักการที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงแรงงาน ทั้งที่เป็นหน่วยงานหลักและหน่วยงานรองในภารกิจด้านนี้คือ

1. จัดระเบียบการจ้างแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยคำนึงถึงการรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ โดยกำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการอนุญาตให้มีการจ้างงานและนำแรงงานต่างด้าวเข้าสู่ระบบที่รัฐกำหนดภายใต้ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงการให้ความเป็นธรรม ความคุ้มครอง ปกครอง สิทธิและผลประโยชน์ของแรงงานต่างด้าว โดยยึดมั่นในหลักนิติธรรม หลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และกติการะหว่างประเทศ

2. ปรับปรุงกลไกและพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการเพื่อจัดระเบียบการเข้าเมืองโดยส่งเสริมการพัฒนากระบวนการฐานข้อมูลร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มกลไกความร่วมมือระหว่างกันในการตรวจสอบการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายอย่างเข้มงวดและพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้รู้เท่าทันกับพัฒนาการของการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ตลอดจนเพิ่มมาตรการทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้อำนาจโดยมิชอบ

คณะกรรมการปฏิรูปการแรงงาน สภาปฏิรูปแห่งชาติ ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาแรงงาน และเห็นความจำเป็นที่จะต้องเร่งปฏิรูปแรงงานใน 3 เรื่อง ประกอบด้วย 1) การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานแห่งชาติเพื่อยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของแรงงานไทย การมีงานทำที่ยั่งยืน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า มีประเด็นปฏิรูป คือ การนำระบบคุณวุฒิวิชาชีพและมาตรฐานอาชีพ

มาร่วมในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาและระบบการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างบูรณาการ รวมทั้งการเชื่อมโยงฐานข้อมูลกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการออกกฎหมาย “พระราชบัญญัติบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และฝีมือแรงงานแห่งชาติ” ภายใต้การกำกับของนายกรัฐมนตรีโดยตรง โดยสาระสำคัญของกฎหมาย กำหนดให้มีคณะกรรมการระดับชาติเรียกว่า “คณะกรรมการบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และฝีมือแรงงานแห่งชาติ” โดยการปฏิรูปมี 3 ส่วน คือ 1) การปฏิรูปและการพัฒนาด้านการเตรียมคนก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน 2) การปฏิรูปและการพัฒนาด้านการเรียนการสอนในสาขาช่างหรืออาชีวศึกษาและฝีมือแรงงาน และ 3) การปฏิรูปและการพัฒนาด้านประชากรวัยทำงาน กำลังแรงงานให้มีศักยภาพสามารถใช้ประโยชน์แรงงานได้เต็มที่ ภายใต้โอกาสและเสรีภาพในการเลือกอาชีพ

การปฏิรูปการบริหารจัดการการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ มีประเด็นปฏิรูป คือ การปฏิรูปเพื่อแก้ปัญหาแรงงานข้ามชาติเชิงรุกอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมอาชีพของคนไทย เพื่อความมั่นคงด้านแรงงาน และเพื่อยกระดับให้เป็นผู้ประกอบการ

การจัดตั้งธนาคารแรงงานและการจัดทำฐานข้อมูล มีประเด็นการปฏิรูป คือ การจัดตั้งธนาคารแรงงานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงาน และการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างบูรณาการเพื่อกำหนดแผนยุทธศาสตร์และการขับเคลื่อนแนวนโยบายด้านแรงงาน

5.7 กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2564)

กระทรวงแรงงานได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2564) กำหนดวิสัยทัศน์ในอีก 20 ปี ว่า “ทรัพยากรมนุษย์มีคุณค่าสูง สู้ความยั่งยืน” โดยแบ่งยุทธศาสตร์ออกเป็น 4 ช่วง ช่วงละ 5 ปี ดังนี้

ช่วงที่ 1 Productive Manpower (พ.ศ.2560-2564)

เป็นยุคของรากฐานด้านแรงงานที่เป็นมาตรฐานสากล โดยการขจัดอุปสรรคด้านแรงงานในการพัฒนาประเทศ จัดระเบียบแรงงานต่างด้าว เร่งพัฒนามาตรฐานการดำเนินงานด้านแรงงานให้เป็นสากล มุ่งเน้นให้แรงงานทุกคนได้รับการคุ้มครองทางสังคมและมีความปลอดภัย เดินหน้าขับเคลื่อนแผนการใช้ทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาประเทศเพื่อเตรียมความพร้อมของทรัพยากรมนุษย์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เร่งรัดการรับมือกับปัญหาการขาดแคลนแรงงาน รวมถึงส่งเสริมให้แรงงานไทยเป็นหัวหน้างานมีทักษะที่หลากหลาย (multi-skilled) เพิ่มทักษะใหม่ด้วยการ re-skill และเพิ่มทักษะด้าน STEM ให้แก่แรงงานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนผ่านในโลกของการทำงานที่ราบรื่น (smooth transition) ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะถัดไป และพร้อมเผชิญต่อความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อรองรับการพัฒนาแรงงานให้มีทักษะการเป็นแรงงานในยุค Thailand 4.0

ผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่าจะได้รับมี 2 มิติ คือ

มิติคน : แรงงานไทยมีผลิตภาพสูง มีทักษะที่หลากหลาย (Multi-skilled) มีทักษะใหม่ (re-skilled) มีทักษะด้าน STEM สามารถทำงานในยุคเริ่มต้นของการเข้าสู่ Thailand 4.0 ได้อย่างราบรื่น

มิติมาตรฐานการขับเคลื่อนวงจรแรงงาน : มีมาตรฐานอาชีพตามกรอบคุณวุฒิวิชาชีพแห่งชาติ 8 ระดับที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติครบทุกสาขาอาชีพตามอุตสาหกรรมแห่งอนาคต (New Engine of Growth)

ช่วงที่ 2 Innovative Workforce (พ.ศ.2565-2569)

เป็นยุคของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศที่เป็นประชากรของโลก (Global Citizen) เพื่อให้แรงงานสามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการเพิ่มผลิตภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ รองรับต่อ Thailand 4.0 อย่างเต็มรูปแบบ และกฎระเบียบต่าง ๆ ด้านแรงงานจะต้องมีความยืดหยุ่นรองรับรูปแบบการจ้างงานใหม่ในยุคดิจิทัล การสร้างระบบการจ้างงานที่เอื้อต่อแรงงานสูงวัยอย่างครบวงจร ทั้งตำแหน่งงานสภาพแวดล้อมการทำงาน และสวัสดิการ รวมทั้งการพัฒนาแรงงานให้มีความพร้อมในการทำงานภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม และการจ้างงานข้ามแดน

ผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่าจะได้รับมี 2 มิติ คือ

มิติคน : แรงงานไทยมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ สมรรถนะที่สามารถทำงานในยุคที่ภาคเศรษฐกิจใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและนวัตกรรมเต็มรูปแบบได้อย่างราบรื่น

มิติมาตรฐานการขับเคลื่อนวงจรแรงงาน : มีระบบการจ้างงานที่หลากหลายรูปแบบเป็นระบบที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับคุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์หลากหลายประเภท

ช่วงที่ 3 Creative Workforce (พ.ศ.2570-2574)

เป็นยุคของทรัพยากรมนุษย์ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่การทำงาน เพื่อสร้างความยั่งยืนด้านแรงงานสู่ความยั่งยืนในการดำรงชีวิต เพื่อให้บรรลุวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบของสหประชาชาติ (SDG) เป้าหมายข้อที่ 8 “ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ (Full Employment) และมีผลิตภาพ (Productivity) และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน (Decent Work)” และเพื่อให้กำลังแรงงานมีทักษะด้าน STEM มีความคิดสร้างสรรค์ และมีทักษะ R&D ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่การทำงาน

ผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ ประเทศไทยบรรลุวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนในกรอบของสหประชาชาติ (SDGs) การจ้างงานเต็มที่ (Full Employment) มีผลิตภาพ (Productivity) และการมีงานที่มีคุณค่าถ้วนหน้า (Decent Work)

ช่วงที่ 4 Brain Power (พ.ศ.2575-2579)

เป็นยุคของสังคมการทำงานแห่งปัญญา โดยการเพิ่มจำนวนทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะด้าน STEM เพื่อให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถใช้ความรู้ ความสามารถ และสติปัญญาในการทำงานที่มูลค่าสูง (High Productivity) เพื่อให้มีรายได้ได้สูง (High Income) และประเทศสามารถหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap : MIT)

ผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ ประเทศสามารถหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap : MIT) ด้วยทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสูงอย่างยั่งยืนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ตลอดระยะ 20 ปี ไม่เพียงแต่จะมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ เพื่อให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพการใช้ปัญญาสูง (Brain Power) เท่านั้น การสร้างความมั่นคงในชีวิตการทำงานก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องวางรากฐานให้มั่นคงด้วยเช่นกัน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย การสร้างความมั่นคงที่จะต้องดำเนินการอย่างเข้มข้นให้เป็นไปตาม

มาตรฐานสากล ได้แก่ มีหลักประกันที่ดี มีโอกาสในการทำงานที่มีคุณค่า (Decent Work) ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย มีสภาพการจ้างที่เป็นธรรม มีสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงานที่ปลอดภัย มีแรงงานสัมพันธ์ที่ดี ได้รับสวัสดิการแรงงานที่เหมาะสม และมีศักยภาพได้มาตรฐานสากล

การที่จะเดินหน้าพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาประเทศในอีก 20 ปีข้างหน้าให้ประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ได้นั้น กระทรวงแรงงานตระหนักดีว่า จุดเริ่มต้นของการเข้าสู่ช่วงที่ 1 Productive Manpower (พ.ศ.2560-2564) ซึ่งเป็นช่วงของการสร้างรากฐานการดำเนินงานด้านแรงงานให้เป็นมาตรฐานสากล เป็นสิ่งสำคัญมาก เพื่อรองรับความท้าทายที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงาน รูปแบบการทำงาน และเกิดอาชีพใหม่ ๆ ที่ต้องการทักษะที่แตกต่างออกไปจากในปัจจุบัน จึงได้กำหนดวาระปฏิรูปแรงงาน 8 วาระ ประกอบด้วยมิติภายนอกองค์กร 5 วาระ และมิติภายในองค์กร 3 วาระ โดยได้วางมาตรการแนวทางการดำเนินงานในประเด็นต่าง ๆ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผู้สูงอายุเป็นมิติภายนอกองค์กร 2 วาระ ดังนี้

วาระปฏิรูปที่ 1 มิติใหม่ของการส่งเสริมการมีงานทำ กระทรวงแรงงานกำหนดวาระปฏิรูปนี้เพื่อให้เชื่อมโยงกับวาระที่ 3 การเพิ่มผลิตภาพแรงงานสู่ Thailand 4.0 ด้วยเหตุที่ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศย่อมมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ “การมีงานทำถ้วนหน้า” เพราะจะเป็นปัจจัยให้เศรษฐกิจของประเทศเกิดจากขับเคลื่อนด้วยกำลังซื้อภายในประเทศ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะไม่ตรงตามความต้องการของภาคเศรษฐกิจ) และประเทศไทยยังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ทำให้กระทรวงแรงงานต้องมาปรับบทบาทภารกิจด้านการส่งเสริมการมีงานทำใหม่ สร้างมิติใหม่ โดยนอกจากจะส่งเสริมการมีงานทำให้กลุ่มแรงงานทั่วไป และยังมีมุ่งให้แรงงานผู้สูงอายุและผู้พิการมีงานทำ และยังไปเตรียมทรัพยากรมนุษย์ก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อขจัดปัญหาอุปสรรคด้านการขาดแคลนแรงงานเชิงคุณภาพอีกด้วย โดยมีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ ในปีงบประมาณ พ.ศ.2560 มุ่งเน้นให้

1. จำนวนแรงงานที่ขาดแคลนในอุตสาหกรรมสำคัญไม่เกิน 27,536 คน
 2. ร้อยละของแรงงานทุกกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการบริการมีงานทำไม่น้อยกว่าร้อยละ 60
- มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน มีดังนี้

1) กำหนดทิศทางและวางแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดทำร่างยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการมีงานทำ ร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดส่งคนหางานไปทำงานต่างประเทศ พ.ศ.2560-2564 และร่างยุทธศาสตร์การแก้ไขและป้องกันการขาดแคลนแรงงาน พ.ศ.2560-2565 รวมทั้งยุทธศาสตร์สนับสนุน ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์สวัสดิการแรงงาน พ.ศ.2560-2564

2) พัฒนากลไกให้สอดคล้องตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลง โดยมีการศึกษา/ปรับและพัฒนาระบบประกันการว่างงาน เป็นการประกันการจ้างงาน เร่งรัดผลักดันพระราชบัญญัติส่งเสริมการมีงานทำ/บังคับใช้ให้เกิดผล ได้แก่ กฎกระทรวงกำหนดจำนวนคนพิการที่นายจ้างและสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐจะต้องรับเข้าทำงานและจำนวนเงินที่นายจ้างหรือสถานประกอบการจะต้องนำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 เกี่ยวกับอำนาจของคณะกรรมการค่าจ้าง เพื่อให้สามารถกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของลูกจ้างกลุ่ม

พิเศษ เช่น ลูกจ้างเด็กนักเรียน นิสิตนักศึกษา คนพิการ และผู้สูงอายุ และการเกษียณอายุเป็นการเลิกจ้างมีสิทธิได้รับค่าชดเชยตามกฎหมาย อีกทั้งเมื่อมีการเกษียณอายุแล้วนายจ้างและลูกจ้างอาจตกลงทำสัญญาจ้างใหม่ โดยแตกต่างจากสัญญาจ้างเดิมก็ได้ ทั้งนี้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 118/1 รวมทั้งได้กำหนดโทษนายจ้างที่ไม่จ่ายค่าชดเชยให้ลูกจ้างที่เกษียณอายุด้วย รวมทั้งปรับปรุงเงื่อนไขการเกิดสิทธิกรณีชราภาพให้เอื้อต่อการจ้างงานต่อหลังจากอายุ 55 ปี และการกำหนดอัตราค่าจ้างรายชั่วโมงสำหรับการจ้างงานแรงงานผู้สูงอายุและผู้รับจ้างทำงานบ้านชั่วคราว

3) ส่งเสริมให้เกิดการมีงานทำในรูปแบบที่หลากหลายตามกลุ่มอายุทั้งในและต่างประเทศ โดยการบูรณาการการดำเนินการแนะแนวและทดสอบความพร้อมด้านอาชีพผู้หางานที่อยู่ในวัยเรียน (ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาเป็นต้นไป) ให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีแก่สถานประกอบการที่ฝึกอบรมแบบทวิภาคีตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ.2545 มีการกำหนดหลักสูตร/วิธีฝึกงานให้กับสถานประกอบการใช้ฝึกงานให้คนพิการ และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนงานเพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อีกครั้ง การส่งเสริมอาชีพและการจ้างงานทุกช่วงวัย (แรงงานทั่วไป แรงงานสูงอายุ แรงงานพิการ) ให้มีงานทำทั้งในและต่างประเทศ บูรณาการให้เกิดการมีงานทำในพื้นที่พิเศษ เช่น จังหวัดชายทะเล เขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดชายแดนใต้ เป็นต้น สำหรับตลาดแรงงานในต่างประเทศ ก็มุ่งรักษาตลาดแรงงานเดิมที่มีการจ้างงานที่ดีและขยายตลาดใหม่ รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับสถาบันการเงิน/กองทุนเพื่อสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยสำหรับการไปทำงานต่างประเทศ

4) พัฒนาและเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูล โดยการสำรวจความต้องการแรงงานและการขาดแคลนแรงงาน และพัฒนาฐานข้อมูลอุปสงค์และอุปทานแรงงาน และเชื่อมโยงข้อมูลกำลังแรงงาน มีการจัดทำฐานข้อมูลเชิงทะเบียนผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพต่าง ๆ / แรงงานพิการ ให้บริการจัดหางานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และพัฒนาระบบบริหาร/ปรับปรุงสิทธิประโยชน์สมาชิกกองทุนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการมีงานทำ เช่น กองทุนผู้รับงานไปทำที่บ้าน

5) ค้ำครองและเสริมสร้างความมั่นคงให้คนหางาน โดยการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการค้ำครองคนหางาน ไม่ให้ถูกหลอกหลวง ใช้กลไกประชารัฐในการค้ำครองป้องกันการถูกหลอกหลวง และการถูกแย่งอาชีพจากแรงงานต่างด้าว

6) ติดตามประเมินผลและรายงานผลทุกไตรมาส

วาระปฏิรูปที่ 5 ยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ

กลุ่มเป้าหมายสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งและยังเป็นกลุ่มที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศไทย คือ กลุ่มแรงงานนอกระบบ ซึ่งมีจำนวนถึง 25 ล้านคน กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาที่มีทักษะฝีมือในระดับล่าง ดังนั้นกระทรวงแรงงานจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มแรงงานนอกระบบไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากลุ่มแรงงานในระบบ โดยมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบอย่างครบวงจร ทั้งการส่งเสริม การค้ำครอง การพัฒนา และการสร้างความเข้มแข็งที่สอดคล้องกับนวัตกรรมใหม่ ตลอดจนสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายโดยมีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ในปีงบประมาณ พ.ศ.2560 มุ่งเน้นให้

1. สัดส่วนแรงงานนอกระบบที่อยู่ในระบบประกันสังคม (มาตรา 40) ต่อกำลังแรงงานไม่น้อยกว่าร้อยละ 4

2. แรงงานนอกระบบที่ผ่านการฝึกอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 3,000 บาท/คน/ปี

มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน มีดังนี้

1) กำหนดทิศทางและวางแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ.2560-2564 และมีแผนกลยุทธ์การมีงานทำของผู้สูงอายุ พ.ศ.2559-2563 เป็นแนวทาง

2) ปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น (อสร./บัณฑิตแรงงาน) สร้างและเชื่อมโยงฐานข้อมูลแรงงานนอกระบบกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกกระทรวงให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ร่วมกัน (เชื่อมโยงกับวาระที่ 3) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของธกส./กocz./ฐานข้อมูลการลงทะเบียนคนจน พัฒนากฎหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน ปรับปรุงกฎหมายแรงงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ และคนพิการและการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มสิทธิประโยชน์ให้กลุ่มแรงงานนอกระบบ (ผู้ประกันตนมาตรา 40)

3) ส่งเสริมการประกอบอาชีพ/หลักประกันความมั่นคงโดยการส่งเสริมการรับงานไปทำที่บ้านที่ตรงตามความต้องการของตลาดเพื่อการมีรายได้ที่ยั่งยืน ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเพื่อให้เข้าถึงสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยง่าย ประสานเชื่อมโยงแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เช่น กองทุนผู้รับงานไปทำที่บ้านเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพ บูรณาการกับกระทรวงสาธารณสุข เพื่อส่งเสริมการป้องกันโรคจากการประกอบอาชีพหรือการจัดบริการ

4) ขยายความคุ้มครองและเพิ่มสิทธิประโยชน์ให้แก่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ให้ทั่วถึงมากขึ้น รวมทั้งสร้างความรับรู้เพื่อให้เข้าสู่ระบบการคุ้มครองด้านแรงงาน และการให้สัตยาบันอนุสัญญาที่สำคัญและสอดคล้องกับ Decent Work

5) พัฒนาสมรรถนะที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยพัฒนาหลักสูตรและฝึกทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อ re-skill และเพิ่มรายได้ เช่น Digital Marketing, Creative & Innovative Economy จัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ (อาชีพอิสระ) และออกใบรับรองสมรรถนะ เพิ่มบทบาทและสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสมรรถนะแรงงานนอกระบบ

6) ติดตามประเมินผลและรายงานผลรายไตรมาส

พลตำรวจเอกอดุลย์ แสงสิงแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ได้มอบนโยบายและทิศทางการปฏิบัติราชการในปี พ.ศ.2562 ให้แก่ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงาน โดยมีนโยบาย เน้นหนักประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562 ประกอบด้วย 3 ด้าน โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแรงงานผู้สูงอายุ คือ ประเด็นนโยบายเร่งด่วน (Agenda Based) ได้แก่

1) ยกกระดับทักษะฝีมือแรงงานให้เป็นแรงงานคุณภาพ (Super Worker) เพื่อรองรับอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต เป้าหมาย 59,300 คน

2) พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานตามมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ เพื่อรองรับ 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เป้าหมาย 7,880 คน

3) ส่งเสริมการมีงานทำและยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ เป้าหมาย 100,000 คน และส่งเสริมให้คนพิการมีงานทำ มีอาชีพ กับนายจ้าง สถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐตามสัดส่วนที่กฎหมายกำหนด เป้าหมาย 10,000 คน

5.8 นโยบายของกระทรวงแรงงาน พ.ศ.2562

นโยบายของกระทรวงแรงงาน พ.ศ.2562 คือ เพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานบังคับและการค้ามนุษย์ ด้านแรงงาน เพื่อคงรักษาการจัดอันดับ Tier 2 โดยเพิ่มความเข้มข้นในการดำเนินงานเพื่อเลื่อนอันดับดีขึ้นเป็น Tier 1 เพิ่มความเข้มข้นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดเพื่อคงระดับการจัดอันดับการป้องกันการจ้างงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดในระดับความสำเร็จสูงสุด (Significant Advancement) ขับเคลื่อน Safety Thailand โดยการใช้มาตรการทางกฎหมาย การสร้างเครือข่าย และการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยที่ยั่งยืน เพื่อลดอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 เทียบกับปีที่ผ่านมา พัฒนาและปรับปรุงสิทธิประโยชน์การประกันสังคม และการเข้าสู่มาตรฐานแรงงานตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 ว่าด้วยมาตรฐานการประกันสังคม เพื่อสร้างหลักการประกันความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นให้แก่แรงงาน รวมถึงขยายการบูรณาการภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมคุ้มครอง และพัฒนาแรงงานนอกระบบให้มีอาชีพมีรายได้ มีหลักประกันทางสังคม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยแบ่งนโยบายระดับพื้นที่ (Area Based) 1) ให้แรงงานจังหวัดเป็นตัวแทนของกระทรวงในภูมิภาคในการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงในระดับพื้นที่เพื่อให้เกิดเอกภาพ 2) ให้แรงงานจังหวัดเป็นเจ้าภาพในการบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนนโยบายและแก้ไขปัญหาด้านแรงงานให้เกิดสัมฤทธิ์ผล 3) ให้แรงงานจังหวัดเป็นเจ้าภาพหลักร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานในการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ในลักษณะแผนเดียว เพื่อขับเคลื่อนนโยบายเร่งด่วน (Agenda Based) ในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม 4) ให้แรงงานจังหวัดเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลแรงงานระดับจังหวัด (Provincial Big Data) และเชื่อมโยงสู่ศูนย์ข้อมูลแรงงานแห่งชาติ (National Labour Information Center: NLIC) เพื่อให้มีฐานข้อมูลด้านแรงงานที่ครบถ้วน ถูกต้อง และทันสมัย รวมทั้งเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ยังมีนโยบายบริหารการพัฒนา (Administration Based) เพื่อยกระดับกระทรวงแรงงานให้เป็นหน่วยงานที่มีมาตรฐานระดับสากล โดยเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการบริการในรูปแบบที่หลากหลายทั้ง e-Service, Mobile Application, Social Media และ Web Application รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงและกรมให้สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และการปฏิรูปประเทศ รวมถึงพัฒนาบุคลากรให้มีขีดสมรรถนะสูง มีบุคลิกภาพที่ดี และมีภาวะผู้นำ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในลักษณะมืออาชีพ ขับเคลื่อนศูนย์ปฏิบัติการกระทรวงแรงงาน ศปก. ระดับกรม และระดับพื้นที่ ให้เป็นเครื่องมือที่มีความพร้อมในการบริหาร อำนวยการ และควบคุมสั่งการแก้ไขปัญหาแรงงานได้ทันต่อสถานการณ์ ยกกระดับศูนย์ข้อมูลแรงงานแห่งชาติ (National Labour Information Center: NLIC) ให้เป็นศูนย์กลางการใช้ประโยชน์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ด้านแรงงานของประเทศ และสามารถเชื่อมโยงกับภารกิจบริการพื้นฐานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชนที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เร่งรัด ทบทวน และปรับปรุงการออกกฎหมายขึ้นพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองเพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานได้ทันต่อสถานการณ์ และสอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมทั้งพิจารณาการยกเลิกกฎหมายที่ล้าสมัย จัดสวัสดิการสำหรับ

บุคลากรของกระทรวงแรงงาน เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน รวมทั้งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี ให้มีคณาการทำงานเพื่อศึกษา วิจัย หรือวางแผนอนาคตในการพัฒนาแรงงานให้ก้าวทันและรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่สอดรับกับไทยแลนด์ 4.0 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2462 (ค.ศ.1919) และเป็นหนึ่งในประเทศก่อตั้งองค์การแรงงานระหว่างประเทศ เมื่อปี พ.ศ.2462 (ค.ศ.1919) ประเทศสมาชิกองค์การแรงงานระหว่างประเทศจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ (International labour standards) ซึ่งถูกกำหนดในรูปของตราสาร (Instruments) ที่ผ่านการรับรองจากที่ประชุมใหญ่ประจำปี (International Labour Conference : ILC) โดย ILO มีภารกิจในการส่งเสริมประเทศสมาชิกให้สัตยาบันอนุสัญญาและปฏิบัติตามเงื่อนไขของอนุสัญญาต่อไป

5.9 แผนยุทธศาสตร์กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน (พ.ศ.2560-2564)

แผนยุทธศาสตร์กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน (พ.ศ.2560-2564) ฉบับปรับปรุงปีงบประมาณ พ.ศ.2562 จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) แผนแม่บทพัฒนาแรงงานไทยในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) และบริบทที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดทิศทางการทำงานเพื่อให้ นายจ้าง ลูกจ้าง เครือข่ายการทำงาน และประชาชนได้รับการคุ้มครองและการบริการที่ดีจากกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ภายใต้วิสัยทัศน์ “แรงงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้รับความเป็นธรรมอย่างทั่วถึงเทียบเท่าระดับสากลในปี 2564” โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ 6 ประเด็น มีสาระสำคัญดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบการคุ้มครองสิทธิแรงงานให้เทียบเท่าระดับสากลมีเป้าประสงค์คือ กฎหมายและมาตรฐานแรงงานที่เกี่ยวข้องได้รับการพัฒนาให้ทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงระบบการคุ้มครองสิทธิแรงงานได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และแรงงานเข้าถึงบริการและได้รับสิทธิประโยชน์อย่างทั่วถึง โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ คือ ศึกษา ยกร่าง พัฒนากฎหมายและมาตรฐานแรงงานที่เกี่ยวข้องให้ทันสมัยมีความเป็นธรรม สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสร้างและพัฒนาระบบการตรวจแรงงานผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการปฏิบัติงานของพนักงานตรวจแรงงาน พัฒนาศักยภาพพนักงานตรวจแรงงานและพนักงานตรวจความปลอดภัยให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงานและกฎหมายความปลอดภัยในการทำงาน มีทักษะในการคิดวิเคราะห์และมีความมั่นใจในการดำเนินคดีกับผู้ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และจัดทำคู่มือ/แนวปฏิบัติให้แก่เจ้าหน้าที่เพื่อสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงาน มุ่งสู่การบริการคุณภาพที่ทั่วทั้งองค์กร รวมทั้งพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายและสิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง และเกิดความร่วมมือในการดำเนินการตามภารกิจของกรม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับคุณภาพชีวิตตลอดช่วงวัยแรงงาน มีเป้าประสงค์คือ แรงงานเข้าใจสิทธิตามกฎหมายแรงงาน มีความปลอดภัยในการทำงาน และได้รับสวัสดิการที่เหมาะสม รวมทั้งสถานประกอบกิจการมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้านแรงงาน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ

คือ การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายความปลอดภัยในการทำงานแก่ผู้ใช้แรงงานทั้งในและนอกระบบ นายจ้าง นักเรียนที่เตรียมเข้าสู่ตลาดแรงงาน และแรงงานต่างด้าว ปุจฉิตสำนึกด้านความปลอดภัยในการทำงานให้แก่ นายจ้าง ลูกจ้าง เพื่อให้เกิดเป็นสถานประกอบกิจการที่มีวัฒนธรรมความปลอดภัยในการทำงาน พัฒนาสถานประกอบกิจการรัฐวิสาหกิจ สถานศึกษาให้มีการสร้างการรับรู้และมีการบริหารจัดการและดำเนินการด้านความปลอดภัยในการทำงานที่ต่อเนื่องเนื่องจนเกิดวัฒนธรรมความปลอดภัยในการทำงานในองค์กร ส่งเสริมและพัฒนาการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมตามช่วงวัยแรงงาน ยึดหยุ่นตามความต้องการของลูกจ้างและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และการจัดสวัสดิการนอกเหนือกฎหมาย พัฒนากฎหมายว่าด้วยการจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการ รวมทั้งส่งเสริมให้สถานประกอบกิจการนำแนวปฏิบัติการใช้แรงงานที่ดี (Good Labour Practices : GLP) ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงสภาพการจ้างและสภาพการทำงานให้ถูกต้องตามกฎหมายและพัฒนาสู่การจัดทำระบบมาตรฐานแรงงานไทย (Thai Labor-Standard : TLS)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างการมีส่วนร่วม และความร่วมมือกับทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบมีเป้าประสงค์คือ ลดความขัดแย้งและสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจระหว่างนายจ้างและลูกจ้างเกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นให้แก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ คือ เสริมสร้างระบบแรงงานสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนในสถานประกอบกิจการ พัฒนาความรู้แก่บุคลากรด้านแรงงานสัมพันธ์ (นายจ้าง ลูกจ้าง ที่ปรึกษาด้านแรงงานสัมพันธ์และผู้นำแรงงาน) ให้มีสมรรถนะและทักษะในการเจรจาต่อรอง การประนีประนอม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน หลักสุจริตใจ และมีความรับผิดชอบ ต่อสังคม พัฒนาความร่วมมือและสร้างกลไก การมีส่วนร่วมของเครือข่ายการทำงานทุกด้านของกรม เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาด้านแรงงานสนับสนุนให้เครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกรม เพื่อก่อให้เกิดการรับรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อกรมและเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของเครือข่ายด้านแรงงาน รวมทั้งสำรวจความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจต่อการให้บริการของกรมจากผู้รับบริการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีเป้าประสงค์คือ สถานประกอบกิจการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน และแรงงานเข้าใจสิทธิตามกฎหมายแรงงาน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ คือ สร้างความรู้ความเข้าใจให้สถานประกอบกิจการ ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมาย ส่งเสริมให้สถานประกอบกิจการนำแนวปฏิบัติการใช้แรงงานที่ดี (GLP) ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงสภาพการจ้างและสภาพการทำงานให้ถูกต้องตามกฎหมายและพัฒนาสู่การจัดทำระบบมาตรฐานแรงงานไทย พัฒนากลไกการดำเนินงานตามกฎหมายให้สามารถปฏิบัติได้อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ ดำเนินคดีอาญานายจ้างและสถานประกอบกิจการที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกรมตามแนวทางที่กรมกำหนดอย่างเข้มงวด พัฒนาศักยภาพพนักงานตรวจแรงงานและพนักงานตรวจความปลอดภัยให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงานและกฎหมายความปลอดภัยในการทำงาน มีทักษะในการคิดวิเคราะห์และมีความมั่นใจในการดำเนินคดีกับผู้ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งส่งเสริมและประกาศเกียรติคุณสถานประกอบกิจการที่มีการบริหารจัดการแรงงานที่ดี

ยุทธศาสตร์ที่ 5 เสริมสร้าง พัฒนาองค์กรและศักยภาพบุคลากรให้มีสมรรถนะสูงและมีธรรมาภิบาล มีเป้าประสงค์คือ เป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศและมีธรรมาภิบาล และบุคลากรมีสมรรถนะสูง โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ คือ พัฒนาการดำเนินงานของกรมตามหลักเกณฑ์ของรางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ทั้งในส่วนของระบบการนำองค์กร ระบบการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ระบบการรับฟังความต้องการ ความคาดหวังจากผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระบบการจัดการข้อมูล ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบการจัดการความรู้ (KM) ระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล และการพัฒนาระบบการทำงานและการบริหารจัดการงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักประโยชน์ ประหยัด คุ่มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้นอกจากนี้ ยังมีการศึกษา วิเคราะห์วิจัย สร้างนวัตกรรม และองค์ความรู้ ด้านแรงงานที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการให้บริการ ตลอดจนพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรของกรมให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญงานคู่คุณธรรม มีจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมตามหลักธรรมาภิบาลและประมวลจริยธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาระบบฐานข้อมูลให้มีประสิทธิภาพและมีการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีเป้าประสงค์คือ มีการบูรณาการข้อมูลสารสนเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการแรงงาน และมีเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมเพื่อให้บริการแก่ประชาชนและผู้ปฏิบัติงาน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานภายนอก และพัฒนาระบบสารสนเทศที่รองรับการใช้ข้อมูลเหล่านั้นมาสนับสนุนการปฏิบัติงานตามภารกิจของกรม พัฒนาเครื่องมือหรือโปรแกรมประมวลผลข้อมูลจากระบบสารสนเทศที่มีความยืดหยุ่นหรือรองรับความต้องการของผู้ใช้งาน เสริมสร้างกระบวนการให้บริการเชิงรุกเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ เช่น การให้บริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) พัฒนาเว็บไซต์ของหน่วยงานในสังกัดกรมให้เป็นช่องทางให้บริการแก่ผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง ลูกจ้าง และประชาชนในทุกภารกิจ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มานิตย์ ศรายุทธิกรณ์ (2551) ทำการศึกษาเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการจ้างแรงงานสูงอายุในประเทศไทย” ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมการจ้างแรงงานสูงอายุเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสิงคโปร์ ได้นำมาใช้ เพื่อให้มีการจ้างแรงงานสูงอายุมากขึ้น โดยหลักการสำคัญของมาตรการส่งเสริมนี้จะไม่มีลักษณะบังคับ นายจ้างมีหน้าที่คอยให้ความร่วมมือในการรายงานหรือแสดงปัญหาที่เกิดขึ้น บทบาทสำคัญจะอยู่ที่หน่วยงานของรัฐในการวางแผนการจ้างแรงงานสูงอายุ คอยดำเนินการติดตามแก้ไขปัญหากที่เกิดขึ้น และให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิประโยชน์และเงินอุดหนุนแก่นายจ้างด้วย สำหรับประเทศไทย หากได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมการจ้างแรงงานสูงอายุเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรที่ประชากรสูงอายุได้มีอัตราส่วนต่อประชากรทั้งหมดที่สูงขึ้นแล้วนั้น ก็จะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาการเลิกจ้างแรงงานสูงอายุและผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการเลิกจ้างแรงงานสูงอายุได้

นงนุช สุนทรชวกันต์ (2556) ทำการศึกษาเรื่อง “แนวทางการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุ” ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันนี้มีกฎหมายไทยหลายฉบับที่มี

บทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แต่ไม่มีฉบับใดที่ส่งเสริมและคุ้มครองการทำงานของผู้สูงอายุเป็นพิเศษ อีกทั้งยังมีกฎหมาย และระเบียบสำคัญที่เป็นอุปสรรคโดยตรงและโดยอ้อมต่อการเข้าร่วมกำลังแรงงานของผู้สูงอายุ ดังนั้น เพื่อที่จะสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทำงานอยู่ต่อไปในตลาดแรงงานได้ยาวนานขึ้น กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 เป็นต้น จำเป็นที่จะต้องได้รับการปรับปรุง

ศิริพงศ์ อัครชัยภูมิสกุล (2556) ทำการศึกษาเรื่อง “มาตรการกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาการจ้างงานของผู้สูงอายุ” ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดการคุ้มครองเกี่ยวกับการจ้างงานผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ดังนั้นภาครัฐจำเป็นต้องปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการให้แก่แรงงานผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีบทบัญญัติการคุ้มครองแรงงานในกลุ่มผู้สูงอายุ ให้ขยายไปเป็น 65 ปี และนายจ้างต้องสร้างมาตรการเพื่อการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพให้แก่ลูกจ้าง ปรับปรุงเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการทำงานสำหรับผู้สูงอายุในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ควรเน้นการมีหลักประกันให้กับผู้สูงอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป และรัฐบาลควรประเมินสถานการณ์ตลาดแรงงานว่า ขาดแคลนบุคลากรในสาขาอาชีพหรืออุตสาหกรรม หรือบริการใด เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการขยายอายุเกษียณจาก 55 ปี เป็น 65 ปีว่าจะขยายกับลูกจ้างเอกชนทุกอาชีพหรือบางอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

ดวงใจ เขยชม และพรชัย เลื่อนฉวี (2560) ทำการศึกษาเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย” ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 3 ประการ ได้แก่ 1) การไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายเพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เหมาะสม และ 3) การไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งปัญหาดังกล่าว ได้ส่งผลเสียทำให้เกิดปัญหาประชากรผู้สูงอายุไม่ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เหมาะสมและครอบคลุมความต้องการของผู้สูงอายุ การกำหนดนโยบายเพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถูกแทรกแซงนโยบายโดยส่วนกลาง ทำให้เกิดผลเสียทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุล่าช้า ซึ่งอาจไม่ตรงตามปัญหาของพื้นที่และไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุภายในท้องถิ่น และการที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดผลเสียในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ตลอดจนไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยควรนำหลักการหรือแนวคิดของต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรสวีเดน ประเทศเดนมาร์ก และประเทศญี่ปุ่นที่ได้มีการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดนโยบายเพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอีกด้วย ซึ่งหากประเทศไทยนำหลักการแนวคิดของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรสวีเดน ประเทศเดนมาร์ก และประเทศญี่ปุ่นมาใช้ จะทำให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ครอบคลุมความต้องการของผู้สูงอายุ และมีประสิทธิภาพส่งผลให้ประเทศไทยมีประชากรที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีสืบไป

กิตติสุตา กิตติศักดิ์กุล และเกียรติพร อ่ำไพ (2562) ทำการศึกษาเรื่อง “มาตรการคุ้มครองทางกฎหมายเรื่องการจ้างผู้สูงอายุในแรงงานกึ่งฝีมือและแรงงานไร้ฝีมือ” ผลการศึกษาพบว่ากฎหมายที่บังคับใช้ในประเทศไทยในปัจจุบัน ยังคงมีความสอดคล้องกับการดูแลแรงงานผู้สูงอายุ หากแต่ต้องเพิ่มในคำนิยามเพื่อใช้สำหรับการตีความและนำไปปรับใช้ เพื่อให้โอกาสในการทำงานแก่แรงงานสูงอายุเหล่านี้ เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแรงงานสูงอายุ และสร้างมาตรการทางกฎหมายให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมไทยในปัจจุบัน โดยอาศัยหลักการและแนวความคิดกับแนวปฏิบัติสากล มาทำการศึกษาเพื่อประโยชน์อันสูงสุดในการสร้างมาตรฐานโอกาสในการทำงานของแรงงานสูงอายุโดยแก้ไขในเรื่องการกำหนดนิยามของแรงงานสูงอายุ, การกำหนดลักษณะการทำงานที่เหมาะสมสำหรับแรงงานสูงอายุ การป้องกันการเลิกจ้างผู้สูงอายุและการยึดการขอใช้สิทธิมาตรา 33 ในการเป็นผู้ประกันตนในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และการให้สิทธิในการคุ้มครองพิเศษของผู้สูงอายุ ตลอดจนการดูแลและปฏิบัติต่อแรงงานผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบแรงงาน ประเภทแรงงานกึ่งฝีมือ และประเภทไร้ฝีมือที่พึงได้รับในระหว่างทำงาน และตลอดจนการดูแลและปฏิบัติต่อแรงงานผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบแรงงาน และเสนอแนะด้วยการกำหนดวิธีการสนับสนุนช่วยเหลือสถานประกอบการ หรือนายจ้างที่มีการจ้างงานผู้สูงอายุ เข้าทำงานในเรื่องของยกเว้นราชการ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี